

LUND
UNIVERSITY

Hur påverkar machismo kvinnors liv i Mexico?

Tinna Boman

Mänskliga rättighetsstudier

Vårterminen 2012

Handledare: Andreas Tullberg

Abstract

Machismo is a construction of masculinity and a gender ideology found in varying degrees within the Latin American societies, stating the superiority of the man by enhancing and overvaluing certain stereotypically masculine traits said to be nature-given. Being the hegemonic masculinity of Mexico specifically – and having been so for a long period of time although its definite origin has yet to be determined – it persists on many levels, oftentimes unnoticed. To this day, it continues to have a vast influence on the gender roles and power structures of the Mexican society. The purpose of this essay is to examine how machismo impacts the everyday lives – and subsequently the rights and freedoms – of the women in Mexico within the private sphere of their homes as well as in their public lives. Additionally, I intend to examine in what aspects machismo can be viewed as positive and negative respectively according to the Mexican women judging by their everyday experiences thereof. This will be done by dividing each sphere into relevant sub-chapters, constituting perhaps the most typical proofs of machismo's impact on women's lives.

Innehållsförteckning

Abstract.....	1
Innehållsförteckning.....	2
1. Inledning.....	3
1.1. Syfte och frågeställningar.....	3
1.2. Avgränsningar.....	4
1.3. Metod och teori.....	4
2. Machismons bakgrund och fundament i Latinamerika och Mexico.....	6
2.1. Machismo – en maskulinitetskonstruktion.....	6
2.2. Ursprung och framväxt.....	8
2.3. Marianismo, religion och den gudomliga modern.....	9
2.4. Machismo – vad innebär det i praktiken?.....	12
3. Hemmet.....	15
3.1. Uppfostran.....	15
3.1.1. Heder, skam och frihet.....	16
3.2. Kärlek, sex och förhållanden.....	17
3.2.1. Förhållanden och kontroll.....	18
3.2.2. Förhållanden och könsroller.....	19
3.2.3. Våld.....	22
3.2.4. Kvinnlig och manlig sexualitet.....	23
3.3. Hushållsarbete.....	25
4. Det offentliga.....	27
4.1. Kvinnan i offentligheten.....	27
4.2. Arbete.....	28
4.2.1. Yrke och kön.....	30
4.3. Kvinnor, politiskt ledarskap och machismo; exemplet Josefina Vázquez Mota.....	32
5. Slutsats.....	33
6. Slutdiskussion – machismo i förändring?.....	36
Referenser.....	38

1. Inledning

Genus- och könsrollsfrågor och dess påverkan på människors liv har länge intresserat mig. Med hjälp av att ifrågasätta normer och dissekera könsstrukturer i ett samhälle kan vi komma närmare roten till varför allas mänskliga rättigheter inte alltid uppfylls som de borde. Ofta är vi omedvetna om normers effekter tills vi stannar upp och frågar oss varför vi egentligen lever och beter oss som vi gör. Därutöver kan det vara svårt att sätta ett namn på den könsasymmetri som återfinns i varierande grad i alla samhällen. Emellertid har jag i denna uppsats valt att fokusera på just ett sådant begrepp, som återfinns i Latinamerika och ramar in förväntningarna, och dess effekter, för respektive kön utifrån en hegemonisk maskulinitetsnorm vid namn machismo. Tack vare det faktum att jag haft möjligheten att spendera en betydande del av de senaste åren i Mexico, har jag blivit medveten om dess närvaro i landet, och kommer därför att centrera min uppsats kring just machismo i Mexico. Då jag emellertid endast befunnit mig under sporadiska perioder i landet, vill jag använda mig av mexikaners personliga erfarenheter för att få en djupare förståelse. Eftersom jag också vet att den vars mänskliga rättigheter och friheter påverkats – och fortsätter att påverkas – mest av machismo är kvinnan, kommer jag istället för att analysera maskulinitetsteorier (utan att dock helt utesluta dem) fokusera på kvinnans upplevelse av just machismo, och dess påverkan på hennes liv.

1.1. Syfte och frågeställning

Syftet med min uppsats är att svara på följande huvudfråga: hur påverkas kvinnors liv i den privata och den offentliga sfären av machismo i Mexico? För att kunna svara på denna fråga kommer jag att ta hjälp av ett flertal delfrågor såsom: vad innebär machismo, och var kommer den ifrån? Hur påverkas synen på respektive kön enligt machisms ideal? Hur visar sig machismo i hemmet, och hur påverkar detta kvinnan? Hur manifesteras machismo i det offentliga, och hur påverkar detta kvinnan? Är den positiv eller negativ för kvinnorna? Med hjälp av dessa frågor hoppas jag att tack vare mina intervjupersoner kunna ge en mer personlig inblick i vad machismo innebär och hur dess olika beståndsdelar inverkar på den mexikanska kvinnans vardag. Det går inte alltid att se ett direkt kausalitetssamband mellan en viss könsstruktur och just machismo, men jag kommer att så gott det går försöka härleda dessa strukturer och uttryck till machisms specifika attribut för att påvisa kausalitet.

1.2. Avgränsningar

På grund av begränsat utrymme och begränsad tidsram blir jag tvungen att utesluta ett par aspekter, icke desto mindre relevanta eller intressanta men alltför omfattande i sig för att tillåta mig ge en övergripande bild av ämnet. Det önskvärda för denna uppsats vore en möjlighet att kunna se på ämnet machismo utifrån ett intersektionalitetsperspektiv, och hur olika identitetsaspekter påverkar och förstärker machismo. Emellertid kommer min utgångspunkt att utgöras av mina intervjupersoner (se nedan) i förhållande till relevant empiriskt material utifrån den information de kommer att ge mig. Religion kommer jag att ta upp endast i förhållande till kvinnlighetsidealet marianismo och kvinnlig sexualitet, och jag kommer alltså inte ägna den mer utrymme utöver detta för att behålla fokus på just könsnormer. Jag har även valt att endast nämna homosexualitet mycket kort, då jag kommer att lägga mitt fokus på heterosexuella relationer för att förtydliga dynamiken könen emellan; homosexualitet i förhållande till machismo fordrar en separat uppsats. Likadant har jag resonerat kring *femicidio*, eller mord på kvinnor; det vore inte rätt att endast benämna ett så pass omfattande och allvarligt ämne utan att ägna det den tid och omfattning det förtjänar. Istället kommer jag att rikta in mig endast på våld i hemmet.

1.3. Metod och teori

Metoden för denna uppsats kommer att bestå främst utav en genusteoretiskt litteraturbaserad grund med feministisk underton i kombination med individuella intervjuer med två mexikanska kvinnor. Mina primära källor utgörs av mexikanska psykoterapeuten Marina Castañedas bok *El machismo invisible* samt mina två intervjupersoner, vars namn jag ändrat för att garantera deras anonymitet. Jag har valt att använda mig av intervjumetoden för att kunna ge en mer personlig bild av kvinnors uppfattning av machismo än vad som vore möjligt med hjälp av endast litterära och elektroniska källor. Jag inser samtidigt begränsningen i denna typ av kvalitativ forskning, att endast ha ett fåtal personer till sitt förfogande, då ett så pass litet antal intervjupersoner omöjligen kan ge en representativ för en hel befolkningsgrupp. Emellertid vill jag åt just de båda kvinnornas personliga upplevelser, vilket är det som Ryen betonar som det viktigaste med just kvalitativa intervjuer.¹ Jag kommer även att ta hjälp av henne i utformandet av min intervjuguide, och hennes rekommendationer om lyhördhet och en inte alltför strukturerad guide för att komma åt just personen ifrågas unika erfarenheter.

¹ Ryen, Anne, *Kvalitativ intervju: från vetenskapsteori till fältstudier*, 1:a uppl., Liber ekonomi,

Jag inser att min förförståelse av ämnet grundat i det faktum att jag som person har en helt annorlunda kulturell, social och utbildningsmässig bakgrund än mina intervjupersoner kommer att påverka mig i processen. Det kommer oundvikligen att influera både mina frågor, hur jag ställer dem och slutligen hur jag tolkar svaren. Mitt mål var att lyckas få tag på kvinnor i olika åldrar och av olika bakgrund, men detta kommer dessvärre inte vara möjligt. Därav inser jag att det faktum att båda mina intervjupersoner är i samma ålder och från medelklassen – även om de levt, och lever, helt olika liv i alla andra avseenden – kommer att begränsa min generella syn på ämnet i förhållande till mitt referensmaterial. Att jag dessutom blir tvungen att genomföra intervjuerna över Skype istället för öga mot öga begränsar möjligen insamlandet av material ytterligare. Min största fördel kan dock anses vara att jag sedan tidigare känner båda kvinnorna mycket väl, och därför inte kommer att uppleva någon barriär oss emellan som hämmar varken dem eller mig. Intervjuerna kommer att genomföras på spanska för att sedan transkriberas på svenska, och jag hoppas här kunna göra dem båda rättvisa genom så korrekta översättningar som möjligt.

2. Machismsons bakgrund och fundament i Latinamerika och Mexico

2.1. Machismo – en maskulinitetskonstruktion

Machismo är delvis en konstruktion av maskulinitet; med Connell skulle denna slags maskulinitet i Mexico – och i Latinamerika i allmänhet – kunna kallas för den hegemoniska – den dominanta och överlägsna – maskuliniteten.² Detta är dock inte det enda som utgör machismo; om så vore fallet, skulle den kanske endast kunna ges uttryck för från manligt håll. Machismo är värderingar rörande kön och könsroller; hur en man ska leva och bete sig, och följaktligen hur en kvinna ska göra det utifrån mannen. Machismo är en mentalitet, som konstruerar mannen som överlägsen kvinnan till naturen med grund i en högre värdering av de påstått naturgivna manliga attributen; beteende och attityder från männen hänvisas till biologi.³ Detta naturtänkande innebär dock inte att mannens maskulinitet utformas utan ansträngningar; han måste konstant hävda sin manlighet enligt den hegemoniska maskulinitetens kriterier, som i Mexico är lika med machismo.⁴

Vi vet inte säkert hur denna typ av maskulinitet växt fram (se kapitel 2.3 för teorier om uppkomst), utan endast att den är reell; det går inte att förneka dess existens i vardagslivet i Latinamerika, då den i både positiv och negativ skepnad gör sig påmind konstant.⁵ Det är också tack vare kvinnor som bland andra Marina Castañeda som vi kan konstatera dess existens, som inte bara talar utifrån sin egen erfarenhet utan även med hjälp av de berättelser hon fått ta del av från kvinnor och män i sitt yrke som psykoterapeut i Mexico. Med den inledande frasen ”Como tantas mujeres puedo decir: el machismo no sólo lo conozco, lo he vivido”⁶ (”Som så många kvinnor kan jag säga: jag känner inte bara till machismo, jag har levt den”) beskriver hon en upplevelse hon delar med otaliga kvinnor – och män – i landet. Uppenbart blir att machismo är en konstruktion, och inte naturligt framvuxen som är en vanlig tanke och ett vanligt rättfärdigande av vissa beteenden.⁷ Männen är alltså de som förkroppsligar machismsons maskulinitetsideal, men både de själva och kvinnorna påverkas av dem. Likaså är det av stor vikt att påpeka att inte bara män för vidare och stödjer dessa ideal; bara en man kan vara *macho*, men både män och kvinnor kan vara *machistas*.

² Connell, Raewyn, *Maskuliniteter*, 2:a uppl, Daidalos, Göteborg, 2008, s. 101.

³ I Castañeda, Marina, *El machismo invisible*, Grijalbo, México, 2002, s. 34.

⁴ Tanja, *Kan machismo likställas med manlighet i Mexico? – En studie om mexikanska genusrelationer*, magisteruppsats i kulturanthropologi, Institutionen för etnologi och kulturanthropologi, Uppsala Universitet, VT 2004, s. 58.

⁵ Chant, Sylvia & Craske, Nikki, *Gender in Latin America*, Latin American Bureau, London, 2003, s. 16.

⁶ Castañeda, 2002b, s. 17.

⁷ *Ibid.*, s. 23.

Kvinnorna kan vara minst lika ivriga förespråkare av machismo-mentalitet som männen, och denna mentalitet förs vidare genom kvinnorna som primära barnuppfostrare (se kapitel 3.1).⁸ Under männens och kvinnornas liv skapas deras respektive könsidentiteter som motsatser till varandra, där olika slags könskodade beteenden belönas eller tystas ned beroende på könet; detta för att män och kvinnor enligt machismo är olika till naturen. I den kraftprövning de mexikanska männen går igenom under livet, från uppfostran och genom livet, gäller det att konkurrera genom att hävda sig över andra män som den manligaste – och således mäktigaste – utifrån ett flertal kriterier. I detta maskulinitetens maktspel blir kvinnan ett element för uppvisandet av macho-maskulinitet, som hans motpol, underlägsna beundrare och bekräftare av hans manliga styrka. Primärt handlar machismo alltså om maktstrukturer män emellan, och sekundärt att övervinna och dominera kvinnor som ett led i maktkampen. Skulle en man misslyckas med det sistnämnda riskerar han att bli betraktad som passiv och således omanlig, något som i slutändan kan leda till stigmatisering.⁹ Jag återkommer till de nämnda kriterierna för manlighet enligt machismo längre fram.

Själva interaktionen människor emellan är en avgörande faktor för machisms fortlevnad; den är en form av anknytande till andra människor, och den könsdynamik som byggs upp och förs vidare stabiliserar och ger uttryck åt machisms könsmaktsordning. Som Castañeda framhåller är machismo samtidigt en reflektion av sociala, ekonomiska och politiska ojämlikheter i ett samhälle.¹⁰ Dessutom varierar graden av inflytande beroende på ett flertal faktorer, såsom klass och ras. Således skulle ett intersektionalitetsperspektiv ge en bättre bild av machisms variation av uttryck i Mexico. Beklagligt nog kommer jag som nämnts dock inte kunna gå in närmare på intersektionalitet här, utan kommer istället beröra machismo i mer generella termer, baserat på de intervjuer jag gjort.

Castañeda belyser samtidigt ett vitalt problem i det mexikanska samhället; då machismo är så djupt inrotad som norm i det mexikanska samhället, i folks liv, mentaliteter och uppfostringssätt, har den blivit nästintill osynlig. Hur kan vi då uppmärksamma den, och relatera den till kvinnornas upplevelse av den i sina liv? Det mest fruktbara vore att dela upp samhället i två olika sfärer – den privata och den offentliga – och gå på djupet i respektive sfär för att belysa alla aspekter grundade i den av machismon skapade könsmaktsordningen inom dem. Inledningsvis vill jag dock ta upp några teorier kring hur machismo uppkommit, följt av försök att konkretisera dess generella drag och beståndsdelar.

⁸ Ibid., s. 22.

⁹ Lancaster, Roger N., *Life is hard: machismo, danger, and the intimacy of power in Nicaragua*, University of California Press, Berkeley, 1992, s. 236, 244.

¹⁰ Castañeda, 2002b, s. 23.

2.2. Ursprung och framväxt

Vi kan inte med säkerhet säga hur machismo som ideologi och mentalitet i Latinamerika uppkommit. Många teorier har framlagts, varav den kanske vanligaste kopplar ihop machismo med de spanska conquistadorernas koloniserande av Latinamerika. När spanjorernas strider mot ursprungsbefolkningarna inleddes kan en känsla av otillräcklighet och maktlöshet ha infunnit sig, vilket kompensades för från männens sida med aggressivitet och överdriven maskulinitet.^{11,12} En annan, relaterad teori hänförs även den med conquistadorerna, men då med de ideal som de tog med sig till Latinamerika; ideal genomsyrade av patriarkala strukturer med mannen som primär, dominant aktör och kvinnan som passiv och underlägsen mannen. Dessa ideal kan möjligen ha förstärkts ytterligare i och med spanjorernas erövringsmetoder, som bäst beskrivs som brutala och, i ursprungsbefolkningarnas kvinnors fall som de allra lägst stående socialt, sexuellt våldsamma.¹³ Således kan en identifieringsprocess ha satts igång för respektive kön hos ursprungsbefolkningarna: männen kom att identifiera sig med den dominante, erövrande spanske mannen, och kvinnorna med de besegrade befolkningarna.¹⁴ I ytterligare en teori föreslås att machismoliknande könsmaktsordningar och manér gick att finna långt innan erövringen hos aztekerna, som även de sägs ha byggt sina liv på patriarkala grunder. Således skulle inte ordet uppkomsten av ordet ”macho” nödvändigtvis komma från spanskans ”man”, utan hade lika väl kunnat ha sitt ursprung i ursprungsspråket náhuatl:s ord för ”bild” eller ”reflektion av jaget”.¹⁵

I Mexicos fall specifikt tar Castañeda hjälp av Ramos, en av de som sällar sig till förespråkarna av den förstnämnda teorin. Han hävdar att machismon som ideologi och levnadssätt inte fullt blommade ut förrän vid den mexikanska revolutionen i början på 1900-talet, då man ville bygga upp en egen nationell identitet. Denna identitet skulle formas för att överträffa den dåvarande europeiska civilisationen, och strävade efter att återskapa gamla världens ideal. Till följd av detta cementerades den mexikanska nationalismen, och med den

¹¹ Ramos, Samuel, *El perfil del hombre y la cultura en México*, Mexico, Planeta, 2001. I Castañeda, 2002b, s. 72.

¹² Mirandé, Alfredo, *Hombres y machos: masculinity and latino culture*, Westview, Boulder, Col., 1997. I Chant & Craske, 2003, s. 15.

¹³ Ibid.

¹⁴ Ramírez, Santiago, *El mexicano: psicología de sus motivaciones*, Mexico, Grijalbo, 1977. I Castañeda, 2002b, s. 73

¹⁵ Mirandé, 1997. I Chant & Craske, 2003, s. 15.

det som vi idag definierar som just machismo.¹⁶ Likadant resonerar Haywood och Mac an Ghail; de hävdar att begreppen machismo eller macho före 1940-talet över huvud taget inte förekom, utan att uttrycket ”muy hombre” (”väldigt manligt”) var mer allmänt vedertaget för att beskriva och berömma de positiva insatserna från både manligt och kvinnligt håll i revolutionen. Den identitet som landet formade efteråt kom dock att förknippas med den mexikanske mannen och hans uppoffringar för sitt land; den mexikanska identiteten blev i och med rekonstruktionen således synonym med en specifik typ av man och manlighet.¹⁷

Castañeda ställer sig emellertid en viktig fråga gällande förstnämnda teorierna, som ett uttryck av den osäkerhet som faktiskt råder kring konceptets och begreppets uppkomst. Ifall machismo bara vore en reaktion på erövringen, en kompensation för svaghet och underläge, hur kommer det sig att man kan hitta machismo-liknande mönster även i andra delar av världen? Om dessa teorier vore sanna, skulle vi då se samma tendenser och maktstrukturer i dominanta länder, med helt annorlunda historia?¹⁸ Vi kan alltså inte med säkerhet härleda dagens machismo i Latinamerika, eller specifikt i Mexico, till en särskild tidsperiod eller ett särskilt händelseförlopp. Det jag kommer göra här är alltså inte att gräva djupare i dessa teorier, utan istället hantera de specificeringar och uttryck av machismo som går att se i dagens Mexico, först i allmänhet men sedan från några kvinnors perspektiv. Innan det tänker jag dock ta upp en annan relevant, och religiöst laddad, aspekt inom machisms ramverk som anger normerna för kvinnlighet vid namn marianismo, samt hur denna förhåller sig till machismo och manlighet.

2.3. Marianismo, religion och den gudomliga modern

Flera teorier kring machisms arv och uppkomst har alltså myntats, varav den kanske vanligast förekommande berör conquistadorernas kolonisering av delar av Syd- och Mellanamerika. I samband med erövringen förde spanjorerna med sig katolicismen, vilket lade grunden för de kvinnliga ideal som växt fram ur just denna religion i den påföljande utvecklingen av *mestizo*-Latinamerika. Dessa ideal fick som koncept långt senare – möjligen först på 1970-talet – ett samlingsnamn: marianismo.¹⁹ Trots att detta uttryck inte är i närheten av så allmänt vedertaget som begreppet machismo, utgör det ändå en väsentlig del i machisms paradig, samt redogör för religionens betydelse för kvinnans roll, både som

¹⁶ Ramos, 2001. I Castañeda, 2002b, s. 72.

¹⁷ Haywood, Chris & Mac an Ghail, Máirtín, *Men and masculinities: theory, research and social practice*, Open University Press, Buckingham, 2003, s. 91.

¹⁸ Castañeda, 2002b, s. 74.

¹⁹ Chant & Craske, 2003, s. 9.

självständigt fundament och sammanlänkad med machismo. Marianismo bör emellertid inte ses som någon kvinnlig motsvarighet till machismo; istället utgör den snarare en grund till den kvinnlighet som sedan vidare utvecklats utifrån den icke-religiöst baserade könsnormsideologin machismo. Inte heller behöver detta ideal konkret uttrycka religiositet i dagens Mexico och Latinamerika, trots att det härrör från katolicismen.²⁰

Tyngdpunkten för denna uppsats ligger på machismo och dess följder för kvinnan i Mexico, men jag anser att marianismen spelar en betydande roll för just hur de mexikanska kvinnorna lever sina liv. Anledningen till detta är som sagt inte för att marianismen är en direkt motpol till machismen, utan för att de på många sätt verkar interagera innanför ramen för de mexikanska könsrollerna i det offentliga och det privata. Jag förhåller mig som nämnts till marianismo som ett slags kvinnligt grundideal, och denna kvinnoroll har sedan formats av machismo. Den förstnämnda ideologin utgörs av en religiös prägel som machismen som sådan saknar, men det går ändå att se att den mansroll som machismen förespråkar fordrar ett kvinnligt komplement gentemot mannen som kan bekräfta mannens dominans. Således samverkar dessa för att bekräfta den könsdikotomi som traditionellt varit – och fortfarande verkar vara – önskvärd i Mexico och i Latinamerika generellt.

Som namnet antyder baseras marianismens ideal på jungfru Maria – den centrala figuren inom den romersk-katolska kyrkan – och den kvinnlighet som hon enligt katolicismen porträtterar.²¹ Den viktigaste aspekten av Marias varande som kvinna, och följaktligen för alla andra kvinnor, är den rollen hon fyller som moder. Utifrån sitt gudomliga moderskap blir hon kvinna; likaså genom sitt trogna äktenskap, som fru. En annan av marianismens grundpelare utgörs av kyskhets och närmast en kvinnlig asexualitet; detta då Maria enligt Bibeln var just jungfru och alltså sägs inte ha blivit gravid genom samlag. Ur detta dyrkande av Maria som mor och jungfru på samma gång har detta något problematiska och motsägande kvinnoideal växt fram.²² Kristendomen säger att dedikerade Maria sitt liv åt att underkasta sig Gud, genom att bli mor till Guds barn, och samtidigt fränsäga sig sin egen sexualitet för ett liv i renhet. Hon förkroppsligade alltså Guds, den gudomliga patriarkens, vilja istället för sin egen.²³ Moderskap, uppoffring, omhändertagande och sexuell renhet skulle alltså sammanfattningsvis kunna sägas vara marianismens huvudkomponenter.

²⁰ Ibid.

²¹ I Mexico dyrkas *la Virgen de Guadalupe* istället för Maria som en specifikt mexikansk religiös *mestiza*-gestalt; emellertid är hon baserad på katolicismens jungfru Maria.

²² Ekholm, 2004, s. 39-40.

²³ Rivas, Luis A., Marianismo, *Encyclopedia of Counseling*, Sage Reference, Ed. Thousand Oaks, California, 4 maj 2012.

Moderskap utgör sålunda själva stommen i latinamerikansk kvinnlighet; marianismo antar att kvinnor naturligt vill bli mödrar och ägna sina liv åt att osjälviskt ta hand om sina familjer. I och med moderskapet får kvinnan en närmast gudomlig status. Denna roll härrör direkt från katolicismens traditionella kvinno- och mödraegenskaper, såsom självuppoffring, huslighet och en förmåga att föda ett stort antal barn.²⁴ Fram tills dess att en kvinna blivit moder ägnar hon sig – till synes som en slags förberedelse inför den dagen hon föder sitt första barn – åt att ta hand om sina (manliga) släktingar.²⁵ Just samspelet mellan de kvinnliga och manliga medlemmarna inom en familj visar på en intressant aspekt av marianisms länk mellan den privata och offentliga sfären – heder. Kvinnorna och flickorna uppfostras till att ta hand om männen i familjen före sig själva, och till att framhäva stereotyp ”kvinnliga” känslor medan de ”manliga” dito kvävs, däribland ilska och aggressivetskänslor.²⁶ Männen, å andra sidan, har som uppgift att ”skydda” och kontrollera kvinnorna, vilket ofta innebär övervakning av vad de gör utanför hemmet och med vem. Familjens män har alltså makten och auktoriteten i egenskap av sitt kön – oavsett om de är äldre än kvinnorna eller ej – att bestämma vad kvinnorna tillåts göra och ej. Den gudomliga renheten de enligt marianismo-idealet naturligt besitter får inte gå förlorad; det är inte bara kvinnans egen (sexuella) oskuld som riskeras gå förlorad, utan även männens maktbaserade virilitet och hela familjens heder (se även kapitel 1.1.2).²⁷

Baserat på dessa komponenter av marianismo skulle man kunna säga att kvinnlighet skapas genom männen i kvinnans närhet. Således försätts kvinnan i en beroendeställning gentemot mannen för att kunna uppnå det kvinnlighetsideal marianismo förespråkar; utan en man som kan göra henne till moder, fru och omhändertagande kan hon aldrig uppnå gudomlig, mäktig Maria-status. Castañeda uttrycker det som att kvinnorna ”... behöver, för att kunna förverkliga sig själva, något som bara männen kan ge dem”.²⁸ Således går det att se en koppling mellan marianismo och machismo; kvinnan och hennes roll definieras utifrån den överlägsne, auktoritativa mannen. Kvinnan blir ett element för uppvisandet av mannens virilitet som barnaföderska och omhändertagare, samtidigt som hon förkroppsligar Maria-idealet. Med den katolskt genomsyrade marianismen blir moderskapet som gudomligt och spirituellt upphöjande för kvinnan många gånger det enda som ger henne respekt och makt i det privata och det offentliga. Således är det inte konstigt att de mexikanska kvinnorna

²⁴ Chant & Craske, 2003, s. 9.

²⁵ Stevens, Evelyn P., Machismo and Marianismo, *Society (New Brunswick)*, vol. 10, no. 6 (1973), s. 62.

²⁶ Lancaster, Roger N., 1992, s. 93.

²⁷ Stevens, 1973, s. 62.

²⁸ Castañeda, 2002b, s. 270 (min översättning).

försvarar sitt, med Castañedas uttryck, *monopolio de la maternidad* – sitt moderskapsmonopol – då detta många gånger är den enda vägen till respekt i samhället.²⁹ Den religiösa aspekten begränsar även kvinnans sexuella frihet, både självständigt och som grunden för marianismo. Anledningen till att moderskapet betonas så starkt verkar vara för att reducera kvinnans sexualitet till något enbart reproduktivt och inom äktenskapet, i kontrast med mannens enligt machismos näst intill djuriska sexuella drift, för att bevara hennes Maria-liknande oskuld.³⁰ Katolicismen och marianismen verkar vidare ha begränsat kvinnans sexualitet genom sin skeptiska inställning till – och från katolska kyrkans håll bannlysning av – preventivmedel, vilket reducerat tillgången till både preventivmedel och laglig abort.³¹

Med alla dessa aspekter nämnda behöver marianismo emellertid inte nödvändigtvis få endast begränsande följder för kvinnor och deras liv; på många sätt kan det också ha stärkande verkan. Då kvinnan ses som en slags avbild av jungfru Maria har hon en spirituell högre status än män – en i realiteten ouppnåelig status för männen – vilket måste ses som en betydande grund för respekt då religionen är högt värderad inom inte minst det mexikanska samhället. Där kan marianismen istället verka för en mäktig och stärkande kvinnoroll som ingjuter vördnad.³² Marianismen kan alltså te sig mångfacetterad beroende på hur mycket det traditionella, konservativa betonas. Den stereotypa passivitet och huslighet marianismen ofta förknippas med är de enda – de sanna – värdena för en ”riktig” kvinna, utan den kan lika mycket främja en stark, initiativtagande kvinnlighet – samtidigt som hon förkroppsligar den osjälviska, närande moderligheten.³³

2.4. Machismo – vad innebär det i praktiken?

[Machismo is] exaggerated pride in masculinity, perceived as power, often coupled with a minimal sense of responsibility and disregard of consequences. In machismo there is supreme valuation of characteristics culturally associated with the masculine and a denigration of characteristics associated with the feminine.³⁴

²⁹ Ibid., s. 182-186.

³⁰ Rivas, 2012.

³¹ Chant & Craske, 2003, s. 79.

³² Stevens, 1973, s. 61.

³³ Kulis, Stephen, Marsiglia, Flavio Francisco, Lingard, Erin Chase, Nieri, Tanya, Nagoshi, Julieann, Gender identity and substance use among students in two high schools in Monterrey, Mexico, Drug and Alcohol Dependence 95, *Southwest Interdisciplinary Research Center, Arizona State University, 2008*, s. 260

³⁴ Encyclopaedia Britannica, <http://www.britannica.com/EBchecked/topic/1381820/machismo> (hämtad 2012-04-20).

Machismo skulle kunna beskrivas som en slags ideologi, en mentalitet, som formar normen för hur en man ska bete sig för att betraktas som ”en riktig man”. Utgår vi ifrån teorin om att namnet machismo utgår ifrån spanskans ”macho” i betydelsen ”man”, framgår det att mannen är den centrale, primäre aktören. Som Encyclopaedia Britannica antyder manifesteras detta genom överdrivna uttryck av maskulinitet och i överdriven stolthet över att vara man i latinamerikanska kulturer. I grund och botten utgår denna normativa ideologi från tanken om en essentialistisk könsdikotomi, som hävdar att kvinnor och män är till naturen helt olika varandra, och att mannen dessutom är det primära könet. Min intervjuperson María sammanfattar machismo på följande vis:

Machismo är när mannen anser sig vara människa, och kvinnan anser sig vara ett komplement till mannen eller ett objekt [...] utan varken röst eller tankar. Som att mannen är människan, och kvinnan bara är ännu en tillsats till mannens liv. Så där, som om mannen vore det enda könet och kvinnan bara är något kompletterande.³⁵

Liksom citatet ovan anger, rör det sig alltså inte bara om en uppdelning av manligt och kvinnligt, utan även en värdering av respektive kön och attribut. Castañeda redogör för machismo som en samling av övertygelser och attityder som vilar på två grundpelare: denna polarisering av könen, där deras olikhet framhävs så till den grad att de framstår som närmast exklusiva, och en manlig överlägsenhet inom särskilda ”manligt” värderade områden.³⁶ Hur dessa tar sig uttryck och till vilken grad beror på flera olika faktorer, såsom plats, klass, etnicitet och sexualitet, och det är därför svårt att ge en enhetlig och allmänt gällande sammanfattning. Dessutom tyder mycket på att machismo är en ideologi i förändring, mer uppmärksamrad och ifrågasatt än innan, och att könsrollerna skiftar. Nedan följer dock de vanligast förekommande uttrycken av machismo-maskulinitet.

I sin mest stereotypa och traditionella form skulle machismo – med hjälp av en enkät från 1964 om mexikansk machismo som Evelyn P. Stevens tar hjälp av – kunna porträtteras genom att en man ska vara ”riktig man, bra på att dricka alkohol, bra älskare, bra sångare, bra fighter, modig och villig att försvara vad han tror på”.³⁷ Roger Lancasters intervjupersoner i Nicaragua beskriver en macho genom än mer extrema termer, som någon som ägnar sig åt ”hard drinking, excessive gambling, womanizing, wife beating.”³⁸ Dessa är de kanske mest gammaldags formerna av machismo; emellertid behöver det inte nödvändigtvis visa sig i så tydliga former, utan sker, som Castañeda påpekar, ofta betydligt

³⁵ Intervjuperson María, intervju via Skype, 2012-05-19.

³⁶ Castañeda, 2002b, s. 20.

³⁷ Klapp, Orrin, Mexican Social Types, *American Journal of Sociology*, no. 69 (January 1964). I Stevens, Evelyn P., Mexican Machismo: Politics and Value Orientation, *The Western Political Quarterly*, vol. 18, no. 4, 1965, s. 853.

³⁸ Lancaster, 1992, s. 39.

mer subtilt.³⁹ Hursomhelst är det kanske viktigaste attributet hos en mexikansk man att han ska vara aktiv, dominant och utöva en överlägsenhet, och auktoritet främst i jämförelse med andra män men också över kvinnor.⁴⁰ Kvinnan bekräftar hans dominans genom sin egen passivitet (se kapitlet om marianismo). Detta maktspel visar sig både inom hushållet – där mannens beslut är de slutgiltiga, vare sig det gäller ekonomin eller familjens kvinnors frihet – och utanför – på arbetet och i samhället. De i citatet omnämnda tidsfördriven alkoholintagande och spelande förekommer fortfarande som uttryck för en machoman och manliga aktiviteter i Latinamerika. Detta är något som Lancasters intervjupersoner hävdar upprepade gånger i Nicaraguas huvudstad, även om flera samtidigt talar om en kontinuerlig förändring i machoidealen bort från denna traditionella stereotyp.⁴¹ Vanligtvis läggs dock mindre vikt på vad mannen ägnar sig åt, än på den auktoritet han utstrålar i sina handlingar och i sin interaktion med omvärlden, även om ”feminina” sysselsättningar säkerligen skulle anses tabu.

Andra attribut som brukar tillskrivas en macho är våldsamhet och aggressivitet, gentemot andra män men inte sällan gentemot även kvinnor i hemmen. Endast vissa känslor tillåts släppas fram hos en man; andra känslor än de relaterade till ilska är närmast förbjudna. Detta syns tydligt i nästa avsnitt relaterat till uppfostran. Traditionellt sett brukar även en macho antas vara kvinnotjusare och följaktligen sexuellt aktiv med många olika kvinnor, också något baserat på en stereotyp syn på män som naturligt promiskuösa och sexuellt omätliga. Detta kan härledas till ett samband mellan den maskuline mannens virilitet och hans förmåga att föröka sig, ett slags mandomsprov som måste upprepas för att kunna upprätthålla en maskulin profil.⁴² Mannen bör dessutom vara den primära försörjaren av familjen – och många gånger även den enda – medan kvinnan är huvudansvarig för hemmet och barnen, oberoende av ifall även hon arbetar utanför hemmet eller ej. Just hemmet är den sfär inom vilken jag kommer att börja gräva djupare för att utforska machismons diverse uttryck.

³⁹ Castañeda, 2002b, s. 20-21 (se även boktitel: *Den osynliga machismen*).

⁴⁰ Castañeda, Marina, El lenguaje del machismo, *El Norte*, no. 12, 19 maj 2002.

⁴¹ Lancaster, 1992, s. 175.

⁴² Gilmore, David D., *Hacerse hombre: concepciones culturales de la masculinidad*, Ediciones Paidós Ibérica, Barcelona, 1994. I Castañeda, 2002b, s. 78.

3. Hemmet

3.1. Uppfostran

”...todo hombre machista tuvo una madre que lo crió”⁴³ – ”varje machista-man har haft en mor som uppfostrade honom”. Från födseln lär vi oss genom sätten på vilka vi blir uppfostrade, tillsammans med den respons vi får utifrån i samhället, hur vi bör bete oss och ej. Genom familjen förs värderingar och manér vidare från generation till generation, och ofta – om inte alltid – är denna inlärningsprocess mer eller mindre könskodad. Fundamentala, inrotade samhällsnormer gör oundvikligen av varierande grad avtryck på uppfostran inom familjehemmen. I machismons fall blir detta uppenbart i hur pojkar respektive flickor uppfostras, alltså vilka uppföranden som belönas och bestraffas för respektive kön. Många gånger står känslor och uttryck i fokus; olika känslor är önskvärda och förbjudna från kvinnligt respektive manligt håll, vilket lärs ut från tidig ålder. Känslor kodas utifrån kön, värderas och delas upp i manliga respektive kvinnliga. I Mexico uppmuntras uttryck av aggressivitet och ilska hos pojkar då dessa ses som naturligt manliga; de ska lära sig ”försvara sig som män”. Ilskan kanaliseras genom fysiskt uttryck, till exempel uppmuntran till slagsmål, och pojkarna lär sig vända ledsamhet till ilska, medan flickor får lära sig att ilska är opassande och att de istället för att släppa ut den måste tygla sin ilska. Å deras sida betonas tålmod och lugn, eftersom fysiska uttryck av ilska från kvinnligt håll lätt skulle kunna uppfattas som hysteri; denna tröskel är betydligt högre, om ens existerande, för männen.⁴⁴ Genom uppfostran försöker man att avvärja tendenser till ”femininitet” hos pojkarna, bland annat genom att begränsa ömheten de ges, och istället betona och förstärka aggressivitetskänslor.⁴⁵ För flickor sker det omvända. Enligt min intervjuperson María lärs pojken i Mexico ”att vara ambitiös, att vilja ha mer, att skita i andra, att vara den mest respekterade av alla, att vara den starkaste, att inget kan få dig att lida, att du inte får visa smärta eller sorg”. Skulle han, som pojke eller senare i livet som vuxen man, av någon anledning gråta så skulle han riskera att bli skrattad åt och kallad för *maricón* (fjolla eller bög).⁴⁶

Ännu en gång blir det uppenbart att det är långt ifrån bara män som bidrar till machismons fortlevnad; mödrar, som de ofta primära uppfostrarna, stimulerar aggressivt beteende hos pojkar och en tidig självständighet, medan de gör flickorna till unga damer och

⁴³ Castañeda, 2002b, s. 22.

⁴⁴ Ibid., s. 155-156.

⁴⁵ Castañeda, 2002a.

⁴⁶ Intervjuperson María, 2012-05-19.

”håller kopplet mycket kortare” för dem än för pojkar.⁴⁷ Kvinnorna bidrar alltså många gånger till ett vidareförande av detta könsdikotomiska tänkande, och utlärandet av olika färdigheter för flickor respektive pojkar inom en familj. Flickor ägnar sig i mycket större utsträckning åt sysslor i hemmet än pojkar, åt att ta hand om både hus och släktingar, och hålls följaktligen ofta hemma. Här syns en tydlig koppling till marianismo och dess ideal om kvinnans naturliga roll som moder och omhändertagare, vilket förstärks genom könsspecifik uppfostran. Ekholm berör ytterligare två centrala begrepp inom paradigmet för uppfostran av mexikanska pojkar och flickor samt graden av frihet som tilldelas respektive kön – heder och skam – som tas upp nedan.

3.1.1. Heder, skam och frihet

Mannens roll inom den mexikanska familjen är vanligtvis som överhuvud och primärförsörjare. Följaktligen är hans rykte och manlighet till stor del avhängigt av familjen han är ledare för, och dess heder. Ett sätt att hävda denna ledarskapsbaserade manlighet – och kanske ett av de viktigaste – är att upprätthålla denna heder genom kontroll av de kvinnliga medlemmarna i familjen, då familjens heder och skam manifesteras genom kvinnornas beteende. Ekholm kallar detta för protektionism, det vill säga beskyddande av kvinnorna och kontrollerande av deras liv för ett hävdande av sig själv som mexikansk man; ”kvinnans moraliskt riktiga beteende ger en positiv bild av mannen”.⁴⁸ Inom ramen för moraliskt riktigt beteende betonas en av marianismens mest centrala aspekter – oskuld. Protektionismen speglar alltså både machismens manlighetsideal med attribut som makt och kontroll, och marianismens kvinnlighetsideal där (rörelse)frihet får ge vika för värderingar som kyskheter och en påstådd sårbarhet som fordrar beskydd. Med Bashams ord: ”den unga kvinnans oskuld vaktas noggrant genom deras påtvingade förflyttning bort från icke-besläktade män. Flickans oskuld är primärt en förlängning av familjens heder och faller som sådan i hennes bröders, och andra närbesläktade mäns, ansvarssfär”.⁴⁹ Männerna har alltså huvudansvaret för skyddandet av både sina fruar och sina döttrar, men kvinnan utövar samtidigt protektionism enligt machismo på sitt sätt genom att även hon kontrollerar döttrarna och begränsar deras frihet. Kvinnor granskar och begränsar alltså varandra, vilket bidrar till ett förstärkande av den i grund och botten machismo-baserade protektionismen.⁵⁰

⁴⁷ Lancaster, 1992, s. 44.

⁴⁸ Ekholm, 2004, s. 33.

⁴⁹ Basham, Richard, Machismo, *Frontiers: A Journal of Women's Studies*, vol. 1, no. 2, 1976 (min översättning).

⁵⁰ *Ibid.*, s. 48.

Det strikta övervakandet av döttrarna för att upprätthålla ett gott rykte och därmed familjens heder överlämnas emellertid huvudsakligen till männen i familjen. Fadern kan begära detaljer kring dotterns planer så fort hon önskar göra något utanför hemmet, och därefter bestämma om hon ens tillåts göra detta eller ej. I kontrast till döttrarna brukar sönerna inte avkrävas denna information. En av mina intervjupersoner, Imelda, har erfarenhet av fadern som auktoriteten vars beslut gäller som slutgiltig:

Du förstår att där är det väldigt markerat, därför min pappa är den som har sista ordet. Alltså, till exempel, för att be om tillåtelse att, typ, när jag – innan, eller hur – när jag ville gå ut så var det ”mamma, får jag gå på bio?”, ”vänta, jag ska fråga din pappa”, alltså som att, den som alltid hade det sista ordet är min pappa.⁵¹

Rörelsefriheten beror alltså på könet; Johansson har sett prov på denna protektionism även i Nicaragua-kontext under sitt fältarbete. En kvinna som inte håller sig hemma, det vill säga hålls hemma av sin familj, utan ”ränner runt på gatan” – vilket kan tolkas som synonymt för att ha sexuella relationer – ses som vagabond. Det är således upp till familjen, och då främst männen, att se till att hon inte är sexuellt tillgänglig för män.⁵² Ekholm påpekar dock, med intervjupersonen Yolandas hjälp, att denna protektionism inte nödvändigtvis uppfattas som negativ även om den många gånger tar sig frihetsberövande uttryck för mexikanska kvinnor. Istället kan den uppfattas som omtanke och ett tecken på kärlek; det är mannens roll att ha hand om och skydda ”sina” kvinnor.⁵³

3.2. Kärlek, sex och förhållanden

Machismo tar sig kanske allra tydligast form inom heterosexuella förhållanden; könsnormernas kvinnlighet och manlighet ställs emot varandra i intimiteten av förhållande och äktenskap. Ofta går machismo obemärkt förbi i förhållanden då kvinnorna fått veta hela sina liv att ”män är som de är” och att inget kan göras; det är upp till henne att acceptera hans beteende, oavsett om hon får illa av det eller inte. Castañeda har stor erfarenhet av just detta i sitt yrke som psykoterapeut i Mexico, där hon hört otaliga kvinnor ursäkta sina mäns beteenden genom att hävda att ”han är lite speciell” eller att han har ”en stark personlighet”.⁵⁴ Så hur ser könsmonstren ut inom förhållanden utifrån en machista-livsstil, och vad får detta för följder för kvinnorna?

⁵¹ Intervjuperson Imelda, intervju via Skype, 2012-05-22.

⁵² Johansson, Anna, *La mujer sufrida - the suffering woman: narratives on femininity among women in a Nicaraguan barrio*, Diss. Göteborg, Univ., Göteborg, 1999, s. 186-187.

⁵³ *Ibid.*, s. 33-34.

⁵⁴ Castañeda, 2002b, s. 19.

3.2.1. Förhållanden och kontroll

I kapitlet om uppfostran tog jag upp hur döttrar kontrolleras hårdare än sönerna inom mexikanska hushåll som en del av inte bara synen på kvinnorna som oskuldsfulla men också potentiellt skamliga, utan även som en macho-aspekt. En machos manlighet kan gagnas eller fallera beroende på hur väl han kontrollerar de kvinnliga medlemmarna i sin familj; likväl som döttrarnas liv ska övervakas, ska männen även ha koll på sina fruars frihet, tidsfördriv och umgänge. Castañeda har i ett flertal artiklar tagit upp just detta uttryck av machismo; hon tar bland annat upp exemplet Monica i Mexico City, vars man håller ständig kontakt med henne via mobiltelefon för att han ska veta var hon befinner sig och med vem, och som blir upprörd om hon inte skulle gå att få tag på.⁵⁵ Det blir ett sätt att hålla kvar dem i hemmet fastän de befinner sig i den offentliga sfären, och mobiltelefonen blir det instrument som kopplar de två sfärerna samman. På så sätt får mannen kontroll över kvinnan och följaktligen sin egen heder och maskulinitet även när hon befinner sig utanför hemmet. I sin bok om den osynliga machismon går hon på djupet med just detta. En kvinna som vistas offentligt ensam bemöts ofta med misstänksamhet, och ibland till och med som omyndig; är hon gift insisterar mannen att på något sätt skydda henne trots sin egen frånvaro. Hon tar upp en annan av sina klienter som ytterligare exempel, vars man tycker illa om att hon går ut själv, och vill att hennes chaufför ledsagar henne vart hon än går. När Castañeda vidare undrar vad hennes man är orolig för ska hända, rör det sig om tämligen bagatellartade saker: ”att jag får punktering på ett av däcken, eller att jag får något problem”. Hon tillägger dock sedan att ”[...] det är så att han är väldigt svartsjuk. Han pratar med mig för att se om jag är med någon annan”.⁵⁶ Det verkar alltså som att svartsjukan är grundad i ett manligt kontrollbehov berättigat av machismo snarare än en oro för att kvinnan ska råka illa ut.

Denna typ av kontroll är emellertid inte nödvändigtvis negativt laddad för de mexikanska kvinnorna; för många är det ett sätt att visa omtanke, ett tecken på att männen bryr sig och anser att kvinnorna är värda att ta hand om. Ekholms intervjuperson Yolanda, bosatt i en av Mexicos största städer Guadalajara, är en av dessa kvinnor; hon kopplar machismo till könsrollerna inom ett heterosexuellt förhållande, där det är mannens uppgift att ta hand om kvinnan. Även svartsjukan som ofta visar sig från mannens sida då kvinnor befinner sig i sociala sammanhang med andra män, anser hon som positiv.⁵⁷ María tänker i samma banor:

⁵⁵ Castañeda, Marina, Mexico's Machismo Machine, *Project Syndicate*, 18 oktober 2002, <http://www.project-syndicate.org/commentary/mexico-s-machismo-machine> (hämtad 2012-03-26).

⁵⁶ Castañeda, 2002b, s. 117-118.

⁵⁷ Ekholm, 2004, s. 34.

[...] den är bra, den delen där mannen ser kvinnan som ägodel, till det att han beskyddar henne över allt annat. Eller hur? Liksom, den machon som... ”Ingen rör min kvinna, och ingen kollar på henne, och ingen förolämpar henne!”, eller hur? ”Min kvinna”, ja, det gillar jag. Alltså... Att han markerar sitt territorium med sin kvinna, va? [...] På ett sätt tycker jag om mannens svartsjuka, alltså att han blir svartsjuk om någon annan pratar med mig. Eller om någon annan vill dansa med mig, eller om någon annan vill gå ut med mig.⁵⁸

Hon jämför därefter den beskyddande och svartsjuka mexikanske mannen med sin egen europeiske pojkvän:

Därför nu med Franz [Marías tyske pojkvän]... [...] Om det kommer en person och denne får mig att må dåligt, så kommer han bara säga till mig att ”okay, försvara dig”. Eller hur? Han kommer att säga ”var självständig och försvara dig själv, det är ditt problem”. Och det får mig att må superdåligt, liksom ”men varför har jag då en man om han inte kommer att beskydda mig?”. [...] Och Franz är inte alls svartsjuk och inte alls dominerande, inget inget inget! Och ibland känner jag liksom att, ”hallå, bryr du dig verkligen om mig?”.⁵⁹

Strax efter detta uttalande verkar María intressant nog reflektera över det i ett annat ljus, och tillägger ”Men den mentaliteten är dålig”, till synes syftandes på att dessa mönster av kontroll har sina fundament i en machismo som även utspelar sig på mindre positiva sätt. Emellertid verkar det som att den kontroll som utövas över kvinnorna inom förhållanden många gånger är önskvärd. Castañeda håller sig dock väldigt skeptisk till denna positivitet, och talar istället om detta som något som utspelar sig innanför ramen av machismogenomsyrad *posesividad*, det vill säga mannens behov av att ”äga” kvinnan, samt omyndiggörandet av henne genom att inte tillåta henne välja (bort) kontrollerandet. Detta kan ta sig mer eller mindre synliga uttryck inom och utanför hemmet men är i grund och botten svartsjuka maskerad som omtanke som yttrar sig i kontroll och förbud i syfte att hålla kvinnorna hemma. Därefter påpekar hon ironin i att detta sker trots att det är männen som i störst utsträckning söker utomäktenskapliga relationer.⁶⁰

3.2.2. Förhållanden och könsroller

Trots det särartstänkande och den polarisering av könen som machismo-idealen ofta verkar bidra till, med sitt förstärkande av traditionella och påstått naturligt betingade skillnader vilket verkar göra det ibland omöjligt för könen att komma överens, så finns det i Mexico en tendens att samtidigt betona det vackra och romantiska i dessa skillnader. Båda mina intervjupersoner uttalade sig mestadels positivt (jämför med citatet från María i början av kapitlet) om de uppfattningar de hade av mannens respektive kvinnans egenskaper som

⁵⁸ Intervjuperson María, 2012-05-19.

⁵⁹ Ibid.

⁶⁰ Castañeda, 2002b, s. 231.

kompletterande sinsemellan, samt om könsrollerna som medfödda och önskvärda. Imelda uttrycker det på följande sätt:

Vi är olika i det att kvinnan, alltså, är skapad för att ge liv, och inte mannen. Alltså, jag säger inte att vi är mer värda än de, utan att vi har alltid olika förmågor och tack vare det, alltså, lika mycket kvinnan som mannen kompletterar varandra för att bli bra människor. [...] Vi är inte likadana i det att skillnaden, alltså, att det existerar en naturlig skillnad, vi är inte likadana men vi kompletterar varandra.⁶¹

Denna åtskillnad av könen är emellertid något som Castañeda kritiserar. Hon menar att machismo – och många gånger följaktligen könsförtryck – riskerar att naturliggöras och rättfärdigas om könen fortsätter att delas upp på detta sätt med ursikten att vi är essentialistiskt olika och således menade för olika uppgifter. Detta för att en essentialistisk utgångspunkt leder till inte bara generalisering och simplificering av oss som individer, utan även för att det på grund av machismo samtidigt sker en hierarkisering av respektive köns roller. Följaktligen låses kvinnor och män in i dessa roller, och får svårt att bryta sig ur dem utan att stämpas som mer tillhörandes det motsatta könet än sitt eget.⁶² Att döma av den information som mina två intervjupersoner gav mig verkar det hursomhelst inte som att könsdikotomin inom det mexikanska samhället är besvärande eller problematisk som sådan. Däremot är Imelda noga med att påpeka att skillnaderna inte får leda till diskriminering (”vi måste ha olika roller, men utan att diskriminera”).⁶³

Imelda är också den av de två som har erfarenhet av äktenskap, då hon är gift med en mexikansk man ett par år äldre än hon själv:

Nej, jag menar, jag bor inte med min man, men alltså, men jag har varit med honom under lång tid och, kolla, ja, det är bra, det är vackert, men... Ja, det är också ganska tufft. Alltså, det är väldigt svårt att leva tillsammans dagligen med en annan person, därför alltså... På grund av skillnader i vanor, sättet vi blivit uppfostrade på... Därför också i nuläget, alltså, jag bodde redan själv, jag levde för mig själv, inget mer, och att plötsligt leva med honom, alltså... Det är som jag berättade för dig tidigare, alltså, jag känner det som att jag förlorar min frihet också, alltså, fastän jag älskar honom och så och jag gillar att vara med honom, så behöver jag ibland vara själv... Alltså tid för mig själv. Därför eftersom alltid, alltså, för det första är jag mamma, sedan är jag fru, och sedan är jag Imelda.⁶⁴

Här synliggörs en annan möjlig följd av machismo i Mexico, och ett av Castañedas huvudsakliga fokus – tillgänglighet (se även kapitel 1.4). Imelda konkretiserar tillgänglighetskravet genom beskrivningen av sin roll som först och främst mamma, sedan

⁶¹ Intervjuperson Imelda, 2012-05-22.

⁶² Castañeda, 2002b, s. 54-56.

⁶³ Intervjuperson Imelda, 2012-05-22.

⁶⁴ Ibid.

fru och till sist sin egen person; inom ett äktenskap och inom en familj förväntas kvinnan prioritera barn och man och deras behov framför sig själv. Att modersrollen framgår som den primära rollen är symptomatiskt för både marianismens betoning på moderskapet som kvinnans viktigaste och naturligaste tillstånd, och för machismens specificering av hennes känslspektrum som – i motsats till mannens – inriktat på ”mjuka” känslor som omtanke, ömhet och modersinstinkt. Kvinnan blir alltså kvinna i förhållande till andra, och inom äktenskapet i förhållande till mannen. Samtidigt finns en risk på grund av machismo att ett asymmetriskt scenario utspelar sig inom heterosexuella äktenskap i Mexico, något som Imelda illustrerar utifrån sin egen erfarenhet:

Så med min [man], till exempel, de vill inte komma överens eftersom de inte vill förlora sin makt, därför... Alltså, de vill inte förlora sin frihet, och de vill fortsätta, alltså, leva som singlar, gå ut med vänner, ha egna pengar [...].⁶⁵

Samtidigt som hon sätter sin dotter och sin man framför sig själv, och går in för den roll som mor och fru hon visserligen verkar omfamna med glädje men som automatiskt förväntas av henne, verkar det som att hennes uppfattning av männen är att de inte är beredda att förändra sina liv på samma sätt. Förväntningarna på de gifta männen och fäderna verkar kretsa i oförändrat låg grad kring livet i den privata sfären i jämförelse med de på en ungar. Enligt Imelda verkar männen således kunna fortsätta leva sina liv nästan oförändrat efter att ha gift sig och bildat familj, medan kvinnornas frihet begränsas drastiskt. Castañeda hävdar samma sak, och att denna asymmetri utgörs av just kvinnornas husliga – ofta icke-ifrågasatta – börda multipliceras inom äktenskap medan männen åtnjuter oförändrad frihet samt att bli ompysslade i hemmet, vilket får som följd att männen generellt sett är lyckligare inom äktenskap än kvinnorna.⁶⁶ I relation till detta sluter hon sig till att kvinnor tenderar att beskylla sig själva för sin olycka som gifta, medan denna många gånger istället beror på de ojämlika förhållanden under vilka de lever. Hon vill belysa den problematik som genomsyrar detta fokus på ”offret”, och pekar på att brist på autonomi inte är personlighetsdrag utan följer av den ojämställdhet som machismo fört med sig. När kvinnan beskylls för problem inom äktenskapet – samt att mannens beteende ursäktas med ”sådana är vi män” – som istället kan härledas till brist på jämställdhet, så flyttas fokus från dess rot, nämligen machismo.⁶⁷

⁶⁵ Intervjuperson Imelda, 2012-05-22.

⁶⁶ Castañeda, 2002b, s. 238-239.

⁶⁷ Ibid., s. 35, 303-304.

3.2.3. Våld

I machismo-sammanhang – och generellt inom en heterosexuell förhållandediskurs – brukar problemet med våld i nära relationer oundvikligen dyka upp. Emellertid råder delade meningar om huruvida mäns våld mot kvinnor i Mexico och resten av Latinamerika kan härledas till just machismo; det går inte att förneka att denna typ av våld förekommer även i länder med en mindre eller inte alls utpräglad machokultur. Enligt en enkätundersökning utförd 2003 av INEGI (Nationell Institutet för Geografi- och Informationsstatistik), utsätts 47 % av mexikanska kvinnor över 15 år för någon form av våld i hemmet; enligt rapporten är också 96 av 100 våldsoffer i Mexico, och att åtta av tio kvinnor som utsatts för våld i hemmet har upplevt den våldsammaste misshandeln från sina pojkvänner eller män.⁶⁸ Pick med flera härleder dock denna våldsfrekvens till de könsnormer- och traditioner som machismo förespråkar, det vill säga mannens rätt till att ta alla beslut och utöva makt över kvinnan, och kvinnans ställning som underlägsen mannen samt oförmögen – eller otillåten – att besluta över sina egna (ofta sexuellt länkade) friheter. Våldet rättfärdigas av icke ifrågasatta traditioner, vilket Pick också kopplar till den sena utvecklingen av relevant lagstiftning om våld mot kvinnor i Mexico; först 1997 fick Mexico en lag mot våld i hemmet.⁶⁹ Hon hävdar alltså klar kausalitet mellan machismo och mäns våld mot kvinnor, vilket också Imelda gör:

Klart, definitivt, jag tror att det [machismo] fortfarande här i Mexico, ja, det är inrutat i ett ganska machista-baserat sätt att tänka. Därför finns det så många misshandlade kvinnor, därför finns det så många ensamstående mammor, alltså... [...] och jag tror [...] att de misshandlas på grund av detta, detta sociala fenomen, eller vad man ska kalla det.⁷⁰

Å ena sidan finner vi alltså antagandet av ett samband, alltså att machismo är det som orsakar att så pass många kvinnor i Mexico blir misshandlade i sina relationer. Visserligen låter det logiskt att stereotypa kombinationen av den överlägsne, aggressiva mannen och den underlägsna, undfallande kvinnan skulle kunna leda till våld som ett maktmedel. Men å andra sidan, påpekar Ekholm, är det mannens plikt att skydda kvinnan, och våld skulle således utgöra motsatsen till detta objektiva. Vidare fastslår hon att aggressivitet mot just kvinnor av denna anledning enligt machismons normer istället skulle anses som omanligt. Med hjälp av Gutmann konstaterar hon dock att männens förhållning och attityd kring våld mot kvinnor i teorin och praktiken skiljer sig åt; de mexikanska männen tenderar att fördöma

⁶⁸ Instituto Nacional de Estadística Geografía e Informática, *Encuesta Nacional Sobre la Dinámica de las Relaciones en los Hogares* (Nationell undersökning om relationsdynamiken i hemmet), Mexico, 2003.

⁶⁹ Barker-Aguilar, Alicia, Contreras, Carmen & Pick, Susan, *Violence against Women in Mexico: Conceptualization and Program Application*, New York Academy of Sciences, 2006, s. 263-266.

⁷⁰ Intervjuperson Imelda, 2012-05-22.

denna typ av våld som ett led i att vara *caballero*, men statistiken visar tydligt att det finns ett glapp mellan tanke och handling. Dessutom anser inte Gutmann att det könsrelaterade våldet är en direkt orsak av machismo, utan att det handlar mer om en allmän ojämställdhet i samhället som inte har att göra med Mexico-specifik machismo.^{71,72}

Sammanfattningsvis råder delade meningar kring vad som orsakar det utbredda våldet mot kvinnor i nära relationer i dagens Mexico, samt paradoxer rörande vad som faktiskt utgör den hegemoniska machista-maskuliniteten i en våldsdiskurs. Oavsett orsaken påverkas de mexikanska kvinnorna i stor utsträckning av våldet, och mycket tyder på att machismo-aspekter de facto influerar kvinnors attityd gällande könsrelaterat våld. Detta gäller framför allt deras motvilja att säga ifrån när de utsätts för våld av sina partners; ekonomiskt beroende kombinerat med påtryckningar från deras familj om att inte säga något, samt en misstro mot auktoriteterna som många gånger vägrar tro på kvinnorna, gör att följderna blir få och mörkertalet stort.⁷³

3.2.4. Kvinnlig och manlig sexualitet

I kapitlet om marianismo kan vi se en tydlig koppling mellan kvinnlighetsidealet för den latinamerikanska kvinnan och katolicismen. Jungfru Maria, eller la Virgen de Guadalupe i Mexico, gestaltar den ultimata kvinnan genom sin oskuld och sin självupppoffrande, moderliga godhet. Paradoxen som utgörs av nämnda oskuld och moderskap samtidigt gör detta ideal ouppnåeligt; likväl formar katolicismen i stor utsträckning den kvinnliga sexualiteten, medan begränsningarna av den manliga dito utifrån ett religiöst perspektiv verkar lysa med sin frånvaro i det mexikanska samhället. Heteronormen är uppenbar, och ofta talar man om homosexualitet endast i negativa termer som något icke önskvärt, något som frångår de traditionella könsrollerna per automatik. Likaså bryter homosexualitet mot den könsdikotomiska mentalitet machismo byggt upp, och vad som anses korrekt för respektive kön.⁷⁴ Denna skepsis gentemot homosexuella skulle kunna härledas till både machismo och religion; till machismo eftersom en homosexuell man antas vara mindre manlig i och med den ”passiva” – det vill säga ”kvinnliga” – roll han kan anta sexuellt genom penetration från en annan man, och den katolska kyrkans kontinuerliga fördömande

⁷¹ Ekholm, 2004, s. 45-46.

⁷² Gutmann, C Matthew, *The Meanings of Macho: Being a Man in Mexico City*, University of California Press, Los Angeles, 1996, s. 119, 214. I ibid.

⁷³ Chant & Craske, 2003, s. 119.

⁷⁴ Castañeda, 2002b, s. 56.

av homosexualitet.⁷⁵ Det sistnämnda gäller alltså även för lesbiska, även om det inom machismodiskursen är tämligen svårt att hitta diskussioner om just kvinnlig sexualitet; möjligen beror detta på en frånvaro av män – och penetration, något som enligt machismo definierar den sexuella akten – i lesbiska relationer, och dessa bedöms då som närmast ogiltiga.⁷⁶ Emellertid kommer jag här endast att fokusera på heterosexualitet.

Marianismo-idealet lär kvinnan att inte associera sex med njutning utan med barnafödande och äktenskap, och som ett medel för att uppnå sin ultimata roll – moder. Medan den mexikanske mannens aktiva sexualitet utgör en av machismo-maskulinitetens grundpelare – genom sexualiteten i sig samt dominans av kvinnor sexuellt – förknippas kvinnans dito med endast negativt laddade begrepp såsom promiskuitet och opålitlighet.⁷⁷ Sexualiteten för respektive kön utgör alltså varandras motsatser: å ena sidan mannen, den omätligt hypersexuelle, dominante som visar prov på sin manlighet genom sexuell aktivitet; å den andra kvinnan, som går balansgång mellan att tillfredsställa mannen sexuellt för att inte tråka ut honom, och att samtidigt bibehålla sin passiva kyskhet. Man skulle alltså kunna säga att mannens manlighet definieras utifrån hans sexuella aktivitet, medan kvinnlighet i motsats till detta istället förstärks genom avhållsamhet, alternativt restriktiva sexuella utlopp. María uttrycker synen på kvinnors sexualitet i Mexico som att ”om de är medvetna om sin sexualitet, är de horor”, och har själv erfarenhet av negativa reaktioner då hon uttryckt sig om sex:

Jag kommenterar saker om det, vad jag gillar och inte gillar, eller vad jag gör eller vad jag inte gör, och ja, det är alltid så att jag pratar om det utan problem. Jag gillar att skämta om det, om det ämnet eller att prata seriöst om det ämnet eller så. De är alltid liksom ”alltså María, jösses vilket tänkande, jösses María, hon är en gris, alltså!”⁷⁸

Sex verkar vara en exklusivt manlig domän i Mexico under machismo-normen, även om sex i fortplantningssyfte är acceptabel för kvinnan. Inom denna manliga domän anses sex som en rättighet som mannen har rätt att få uppfyllt oavsett om det är inom eller utanför äktenskapet. Således kan behovet av sex användas som rättfärdigande orsak till otrohet, och likaså uppnåendet av manlighet genom sexuella relationer med många kvinnor.⁷⁹ Chant och Craske påpekar även ett annat problemområde som blev uppenbart i undersökningar inom

⁷⁵ Chant & Craske, 2003, s. 134.

⁷⁶ Castañeda, 2002b, s. 160.

⁷⁷ Chant & Craske, 2003, s. 142.

⁷⁸ Intervjuperson María, 2012-05-19.

⁷⁹ Chant & Craske, 2003, s. 222.

fokusgrupper i Mexico, där kvinnor uttryckt att de största inomäktenskapliga problemen var relaterade till sex; det rörde sig om tvång genom våld eller hot om att lämna dem.⁸⁰

Trots detta tyder mycket på att attityderna om kvinnlig sexualitet är i förändring; detta till följd av att katolicismen och dess roll i samhället stadigt förändras, och att unga i större utsträckning utbildar sig. Denna utveckling för med sig en annan öppenhet kring sex i Latinamerika generellt, och då även kvinnors sexualitet; normen om kvinnan som den sexuellt passiva verkar vara under upplösning, och en ökad tillgång till preventivmedel hjälper till att skilja sex och reproduktion åt (även om abort fortfarande är olagligt och straffbart förutom i huvudstaden).⁸¹ Samtidigt går traditionella värderingar i stor utsträckning fortfarande att finna i det mexikanska samhället, vilket går att se inte minst i Mariás citat ovan, men även i det faktum att det fortfarande finns en tendens bland mexikanska unga män att utgå ifrån ”anständighet” – det vill säga kvinnlig oskuld – i valet av fru.⁸²

3.3. Hushållsarbete

”Min mamma, alltid. Min mamma och jag.” Så svarar Imelda direkt på frågan om vem i hennes hem som tar hand om hushållsarbetet. Detta är en till synes representativ bild av hur uppdelningen – eller frånvaron av densamma – av hushållsarbetet ser ut i mexikanska hem; Imeldas föräldrar äger ett företag tillsammans och jobbar lika delar med detta, men i hushållet är det kvinnorna i huset som arbetar. Statistiken visar också att hälften av mexikanska män ägnar mindre än åtta timmar varje vecka åt hushållsarbete, medan siffran för samma mängd kvinnor är sextion.⁸³ María berättar om liknande erfarenheter från de många familjer hon bodde i under sin uppväxt:

[Jag har sett] generellt väldigt typiska mexikanska familjer där mamman är en husmor som alltid är i sitt hus tvättandes, lagandes mat, kollandes på *telenovelas* [en slags latinamerikansk såpopera]. Och pappan är en man som jobbar hela dagen och hela eftermiddagen, och kommer tillbaka på kvällen bara för att äta, klaga och gå och lägga sig tidigt. Så är det, det typiska familjelivet.⁸⁴

⁸⁰ Folch-Lynn, Evelyn; Macorra, Luis & Schearer, Bruce, Focus Group and Survey Research on Family Planning in Mexico, *Studies in Family Planning*, vol. 12, no. 12, 1989. I *ibid.*, s. 142.

⁸¹ *Ibid.*, s. 79, 146-147.

⁸² Szasz, Ivonne, Los Hombres y la Sexualidad: Aportes de la Perspectiva Feminista y los Primeros Acercamientos a su Estudio en México, i Lerner, Susana, *Varones, Sexualidad y Reproducción*, El Colegio de México, Mexico City, 1998. I *Ibid.*, s. 145.

⁸³ INEGI & El Consejo Nacional de la Población, *Reforma*, 19 mars 2001. I Castañeda, 2002b, s. 187.

⁸⁴ Intervjuperson María, 2012-05-19.

På frågan om ifall pappan inte hjälper till i hemmet, svarar hon följande ”Nej. [Han] säger alltid något som ’alltså, det är därför jag jobbar, varför ska jag jobba igen om jag jobbar för att tjäna ihop till mat?’”.⁸⁵ Mannen ser alltså som sin uppgift att utföra lönearbete utanför hemmet för att försörja familjen, och hemmet som sin fristad där han kopplar av från alla typer av arbete; med Imeldas ord är han ”den starka figuren [...] som försörjer hushållet”.⁸⁶ Castañeda ser detta som en klar följd av machismo, och skyller obalansen i hemmet på två aspekter – att könsstereotyperna lär kvinnan, å ena sidan, att ta hand om mannen, och mannen, å den andra, växer upp i vetskapen hans behov alltid blir uppfyllda i hemmet av någon kvinna i hans närhet.⁸⁷ Tidigare tog jag upp vikten av uppfostran för inlärandet av könsroller och hur machismo påverkar denna process, och när respektive uppgifter för vardera kön lärts ut verkar det ske närmast per automatik. Imelda illustrerar hur machismo syns i dagens mexikanska hushåll vad gäller könsroller:

Till exempel, om vi sitter runt bordet och ett glas välts omkull [...] så är det kvinnan, eller hur?
Alltså, alltid... Eller, om vi ska se en film, så är den som fixar popcornen, det är kvinnan;
mannen sitter ner och kollar på tv. Eller om telefonen ringer – sådana saker, mer eller mindre.⁸⁸

Det Castañeda utmålar som navet i könsdynamiken inom hushållet är kravet på kvinnans tillgänglighet för mannen som enligt henne leder till ”bortskämdhet” och följaktligen en stor börda för kvinnan; ännu större om även hon förvärvsarbetar. För att ytterligare förtydliga denna obalans lyfter hon fram förekomsten i de mexikanska hemmen av tjänsteflickor som symptom på stereotypen om kvinnan med naturlig anknytning till hemmets reproduktiva arbete, något mannen inte anses ha. Visserligen låter tjänsteflickorna kvinnorna komma ut ur huset och arbeta, men detta leder samtidigt till att mannen återigen befrias från arbete inom hemmet, och följaktligen att könsrollerna förstärks ytterligare.⁸⁹ Ser vi till machisms värderingar av det manliga respektive det kvinnliga, och värderingen av det manliga som bättre och överlägset, kan vi dra slutsatsen att hushållsarbetet ansetts som fult och föga krävande, och därmed tilldelats kvinnorna, det underlägsna könet. Alternativt i omvänd ordning, att denna sorts arbete stämplats som ofint eftersom lotten traditionellt sett fallit på kvinnan att utföra det.

⁸⁵ Ibid.

⁸⁶ Intervjuperson Imelda, 2012-05-22.

⁸⁷ Castañeda, 2002 (hämtad 2012-04-01).

⁸⁸ Intervjuperson Imelda, 2012-05-22.

⁸⁹ Castañeda, 2002d.

4. Det offentliga

Som framgått i det förra kapitlet har den privata sfären tillskrivits en kvinnlig prägel; det är där kvinnan – om man ska tro machismens ideal – får utlopp för sina feminina instinkter och naturliga fallenheter. Chant och Chaney tar i sin genusanalys av Latinamerika upp ett exempel på en teoretiker som hävdar att moderskapets upphöjda roll begränsar kvinnor i deras politiska deltagande. Kvinnornas existens präglas av den rollen de fyller som medlemmar i en familj och inte som kvinnor och individer, och har därför svårt att göra anspråk på den offentliga sfären som ses som individbaserad och därmed manlig.⁹⁰

Vad händer då när kvinnan ger sig ut i den offentliga, ”manliga” sfären? Hur blir hon bemött i arbetslivet? Finns det någon plats för henne i politiken?

4.1. Kvinnan i offentligheten

Jag har tidigare tagit upp centrala begrepp inom Mexicos machismo- och könsrollsdiskurs som tillgänglighet och kontroll; tillsammans utgör de villkor för hur kvinnor tillåts vistas i den offentliga sfären. Kravet på tillgänglighet och övervakandet av kvinnor leder många gånger till att hennes tid och frihet även utanför hemmet begränsas. Att kvinnorna dessutom misstänkliggörs har säkerligen även det begränsande effekt. I relation till detta begundar Castañeda begreppet *mujeres solas* – ensamma kvinnor – och hur kvinnor i sällskap med varandra oavsett ålder blir betraktade som just ensamma på grund av frånvaron av män. Inte helt sällan blir kvinnorna tillfrågade av männen om eller varför de kommit dit ensamma.⁹¹

De sexuella trakasserierna i form av kommentarer, blickar och beröring är för många mexikanska kvinnor inget ovanligt; i Mexico City så till den grad att man nu tilldelat kvinnorna de tre första vagnarna av tunnelbanetågen för att bespara dem och barnen dessa trakasserier.^{92,93} María är inget undantag:

Tja, till exempel, du går förbi en byggarbetsplats, och de förolämpar nästan dig. Liksom, de säger sexuella saker till dig, eller att de i bussen, om den är väldigt full och du står upp så kan du ge dig fasen på att en jävla idiot liksom tafsar på dig. Eller ibland att de vågar tafsa på dig på gatan. Eller i de sexuella sakerna från dina chefer, eller från dina kollegor.⁹⁴

När jag frågar henne om kvinnorna gör någonting åt det, svarar hon följande:

⁹⁰ Chant & Craske, 1973, s. 62.

⁹¹ Castañeda, 2002b, 117-119.

⁹² ¡Atrévete! (Hollaback!), <http://mexicodf.ihollaback.org/> (hämtad 2012-05-13). (Sida för mexikanska kvinnor som vill dela med sig av sina erfarenheter och protestera mot de sexuella trakasserierna.)

⁹³ McGirk, Jan, Mexico's metro keeps women safe from roving hands, *The Independent*, 2000-07-22, <http://www.independent.co.uk/news/world/americas/mexicos-metro-keeps-women-safe-from-roving-hands-707572.html> (hämtad 2012-05-26).

⁹⁴ Interjuperson María, 2012-05-19.

Nej, ingenting faktiskt. Ja. Vi är rädda för att avslöja oss, vi vet att mannen kan vara väldigt aggressiv och att han kan göra oss illa. [...] De som sitter vid makten i vårt samhälle är de flesta män, så vi vet att det inte finns mycket försvar för kvinnan. Så om jag går på gatan och några idioter säger fula saker till mig, om jag går till polisen och säger ”dessa personerna sa detta och detta och detta till mig”, vet du vad de säger till mig? De säger ”åh, det är säkert för att du har så tigha byxor på dig” eller ”åh, säkerligen gick du som en hora”, så där. Och det hände mig en gång. En gång hände det att jag blev väldigt besvårad av vad de sa till mig på gatan, och jag gick till polisen och då rapporterade jag de på byggarbetsplatsen, och de sa till mig ”åh, säkert är det för att, på grund av dina tigha kläder”.⁹⁵

Trots denna frekventa förekomst av sexuella trakasserier, verkar problemet bagatelliseras av makthavarna i det mexikanska samhället, männen. Machismon framträder således på flera nivåer; sexuella medel används för att utöva makt, mannen ges rätten att utöva makt på detta vis över kvinnor, ofta utan konsekvenser. Straffrihet råder till viss grad i Mexico i frågor om trakasserier mot kvinnor, och bristerna i polisstyrkan och rättssystemet är påtagliga, vilket ger kvinnorna dåligt skydd och lågt förtroende för institutionerna.⁹⁶ María menar att detta i kombination med männens kontroll av makten och kvinnans svaga ställning i samhället leder till att kvinnorna är rädda för att ingen ska försvara dem.⁹⁷ Det verkar alltså vara därför denna typ av trakasserier lever kvar i den offentliga sfären i Mexico, och för många kvinnor fortfarande utgör en del av vardagen.

4.2. Arbete

Flera teoretiker har på senare tid talat om en ”maskulinitet i kris” i Mexico. Machismon må fortfarande genomsyra samhället på en rad olika sätt, men könsrollerna har gått igenom betydande förändringar som nu till större del tillåter kvinnor att förvärvsarbeta utanför hemmet. Mellan 1980 och 1996 upplevde Mexico en lavinartad ökning av antalet kvinnliga förvärvsarbetare – siffran fördubblades.⁹⁸ Mannens ställning som familjeförsörjare har alltså försvagats, vilket lett skiftningar i traditionella uppdelningar av arbete utefter kön, och följaktligen vad som kallats för en kris för den mexikanske – och den latinamerikanske – mannen. Detta har tagit sig uttryck i spänningar mellan makar, och många gånger lett till ökat våld mot kvinnor samt ökad skilsmässofrekvens; det sistnämnda inte nödvändigtvis på grund av nämnda spänningar, utan även för att kvinnor nu haft möjligheten att försörja sig själva. Vanligt förekommande i dagens Mexico är familjer med ensamstående moder som

⁹⁵ Ibid.

⁹⁶ Sjöwall, Johanna, *Mänskliga rättigheter i Latinamerika*. I Spång, Mikael (red.), *Mänskliga rättigheter: ett ofullbordat uppdrag*, 1:a uppl., Liber, Malmö, 2009, s. 241-243.

⁹⁷ Intervjuperson María, 2012-05-19.

⁹⁸ Chant & Craske, 2003, s. 212.

överhuvud, och därmed per automatik försörjare för familjen.⁹⁹ Andra faktorer som lett till ökat kvinnligt deltagande på arbetsmarknaden är exempelvis senarelagda giftermål och barnafödslar, ett ökat behov av flera inkomsttagare på grund av ökad fattigdom, och kanske framför allt skiftande innebörd av modersrollen som nu också innefattar ekonomisk försörjning av hushållet.¹⁰⁰

Jämte den oerhört viktiga modersrollen ryms nu även förvärvsarbete inom ramverket för vad som är acceptabelt för den mexikanska kvinnan under machismo-normerna i dagens Mexico. En större jämvikt verkar alltså råda mellan mannen och kvinnan i heterosexuella förhållanden och äktenskap, inte bara vad gäller arbete utan även i hemmet (något som María sett bevis på i sitt jobb: ”[...] jag kan se det nu i min skola, till exempel där jag ser att, alltså, pappan och mamman är liksom jämställda, det finns ingen skillnad. Båda två deltar i uppfostran av barnet, båda två jobbar, båda två är ansvariga för maten och så där.”). Men denna nyvunna autonomi kommer inte utan begränsningar. Castañeda talar om en machisms mångfacetterade dubbelmoral för mexikanska kvinnors arbete utanför hemmet; kvinnors frihet sker på männens villkor. Mexikanska män idag uppmuntrar ivrigt kvinnlig frigörelse enligt Castañeda, men tenderar istället att utöva kontroll genom att kritisera de val och handlingar kvinnorna gör i sina yrkesliv och studieval. Arbetslivet är fortfarande ett manligt kodat område, och då denna maskulina atmosfär slås ihop med den machismo som fortfarande ligger och puttrar under ytan i Mexicos samhälle generellt, uppstår kritik mot, och nedvärdering av, det kvinnan utför då hon inte utför det på ett ”manligt” – ”korrekt” – sätt.¹⁰¹ Dessutom påminns hon konstant om att hennes primära roll är som moder och fru, och ska därför vara beredd på att sluta arbeta om hon gifter sig eller blir gravid; skulle hon prioritera arbete före familjen riskerar hon att bli stigmatiserad och stämplad som ofeminin. Tilläggas bör dock att många kvinnor – majoriteten, om man ska tro Castañeda – självalt väljer bort arbete för att ägna sig helt åt sina barn och sitt hem. I de fall då de ändå ger sig ut i arbetslivet, gör de detta inom ramen för den mexikanska kvinnlighetsnormen; blygsamhet och låga krav är centrala i den standard hon bör följa.¹⁰²

Det är emellertid viktigt att betona det faktum att den mexikanska kvinnan många gånger har ett val att stanna hemma eller att arbeta, och att de som väljer att stanna hemma inte nödvändigtvis gör detta på grund av påtryckningar eller krav från manligt håll, utan av fri vilja. María tar upp en intressant synvinkel av detta, där kvinnan väljer att inte arbeta utan

⁹⁹ Ibid., 165, 181-182.

¹⁰⁰ Ibid., 207.

¹⁰¹ Castañeda, 2002b, s. 121-122.

¹⁰² Ibid., s. 264, 270.

åtnjuter fördelarna med machismons norm om den manlige familjeförsörjaren och hemmafrun men utan att faktiskt uppehålla sig inför husets fyra väggar:

Men fortfarande ser jag att det finns många mammor som, trots att de har universitetsutbildning och så föredrar de att inte jobba. Fortfarande är det så att ”jag behöver inte jobba därför trots att jag har en universitetsutbildning så jobbar min man, och det är han som måste försörja mig”. Jag ser fortfarande att det existerar att där, kvinnor som lever så där, i alla fall kvinnor som tillhör överklassen. Men generellt sett är de kvinnor som har väldigt aktiva liv, de är inte hemma; de går till caféet, de går och träffar väninnorna, de åker och handlar, de åker och gör fjantiga saker var vet jag... Och kanske har de en liten firma i jag vet inte vad, och de åker och gör bort sig, de kommer tillbaka, de åker till gymmet, de är aldrig hemma.¹⁰³

Kvinnorna har alltså möjligheten att göra ett val som männen inte har, då förväntningarna på mannen – till skillnad från på mannen – inte kretsar kring hennes karriär.¹⁰⁴ På detta sätt kan machismo ha frigörande effekter för kvinnan – men i de fall då hon faktiskt har möjligheten ekonomiskt eller ideologiskt att själv välja.

4.2.1. Yrke och kön

Endast i teorin har kvinnor och män i Mexico samma möjligheter till yrkesframgång oberoende av position och område, menar Castañeda. Praktiken ser annorlunda ut, och uppdelningen av vad som räknas som ”kvinno”- och ”mansyrken” går inte att ta miste på. Förutom betydande skillnader i lön (kvinnor tjänade 72 % av mäns löner i Mexico 2008)¹⁰⁵ klassificeras yrken och dess status utifrån inbördes könsfördelning, och många kvinnor tvingas ta instabila och deltidsjobb på grund av åtagandet av den största arbetsbördan i hushållet.¹⁰⁶ María ger exempel på typiska yrken för vardera kön:

[...] busschaufför. Att vara taxichaufför. Att vara servitör. Att vara polis. Att vara brandman. Byggarbetare, murare, ingenjör, arkitekt...
[Respektive] Lärarinna, sjuksköterska, sekreterare, alltså, vad heter det, receptionist [...] Stylist, det är superfeminint och om det finns män är de gay. Alltså, att se en manlig stylist är liksom som att ”nej, det är omöjligt”. Vad mer... Tja, sömmerska, eller anställd i klädesaffär eller så. Håller på med stil.¹⁰⁷

Att det finns en uppdelning mellan vilka jobb som flest män respektive kvinnor innehar och anses lämpliga för verkar dock i sig inte som något problematiskt, utan främst en

¹⁰³ Intervjuperson María, 2012-05-19.

¹⁰⁴ Castañeda, 2002b, s. 264.

¹⁰⁵ United Nations Statistics Division, *Women's wages relative to men's*, table 5e, december 2011.

¹⁰⁶ Chant & Craske, 2003, s. 218.

¹⁰⁷ Intervjuperson María, 2012-05-19.

återspeglings av de traditionella könsrollerna.¹⁰⁸ Hur uppdelningen verkar se ut i Mexico är föga förvånande, då samma mönster säkerligen skulle återfinnas i större delen av världen. Att det råder en uppdelning verkar i sig tämligen harmlöst, men machismens överskattning och upphöjning av det som anses manligt gör sig påmint i de yrken inom vilka båda könen jobbar. María förklarar att mexikaner, kvinnor som män, tenderar att föredra män framför kvinnor vad gäller stylisterna lika väl som läkare, sjuksköterskor och gynekologer; detta för att männen per automatik antas kunna utföra ett bättre jobb än kvinnorna, trots att de erbjuder samma tjänster. Vidare visar sig machismen i sin kanske allra krassaste form om en kvinna skulle ge sig in i ett mansdominerat yrke, i alla fall om vi ska tro de erfarenheter María och hennes vänner har:

Definitivt det första som händer är att hon kommer bli avfärdad av sina kollegor. I början, alltid. Först av allt kommer de se på henne som dålig. Senare, senare vad de gör är att de, alltså, trakasserar henne sexuellt för att förolämpa henne. Och sedan ignorerar de henne. Och senare försöker de att [...] göra det svårt för hennes jobb och hennes ansträngningar. Det är så det händer. Och jag säger detta till dig eftersom mina [kvinnliga] vänner har berättat för mig som har upplevt detta eller som jag observerar på jobben. Och så, klart, kvinnan måste bli macho för att de ska acceptera henne.¹⁰⁹

Här ser vi prov på flera olika nivåer av machismo-attityder: nedvärdering av kvinnan, makthävdande genom sexuella trakasserier som härskarteknik, sabotage som en annan dito – och möjlig acceptans endast genom maskulinisering. María beskriver att ”bli macho” som att kvinnan skulle behöva klä sig som en man, använda mycket svordomar, anamma en likgiltig attityd och prata om ytliga saker, det vill säga ej låta familj och dylikt komma på tal. Liksom Castañeda framhöll finns alltså teoretiskt inga problem med att välja det yrke man önskar, man som kvinna, men att det väl ute i arbetslivet visas en annan – machismogenomsyrad – sida där kvinnan inte kan utföra samma jobb som männen utan att bli trakasserad eller bortvald. María beskriver detta som en av machismens allra mest negativa aspekter; ”Att du inte kan känna dig bekväm i ett jobb där det finns män. Att [...] om du vill uppnå professionell nivå där det bara finns män så låter de dig inte göra de, eller så litat de inte på dig, eller så ser de ner på dig [...]”.¹¹⁰

¹⁰⁸ Castañeda, 2002b, 270.

¹⁰⁹ Ibid.

¹¹⁰ Intervjuperson María, 2012-05-19.

4.3. Kvinnor, politiskt ledarskap och machismo; exemplet Josefina Vázquez Mota

Mexico bevittnar just nu en historisk händelse; inför presidentvalet den 1 juli kandiderar för första gången en kvinna för ett av de större partierna. Josefina Vázquez Mota har under sittande presidenten Felipe Calderóns mandatperiod innehaft posten utbildningsminister, och ställer nu alltså upp själv som representant och presidentkandidat för det konservativa partiet PAN. Vinner Vázquez Mota valet blir hon Mexicos första kvinnliga president någonsin. Utöver detta skulle hon bryta det manliga mönster som råder inom landets exekutiva makt, där endast 11 % av ministerposterna besitts av kvinnor.¹¹¹

Jag valde att använda Josefina Vázquez Mota som representativt exempel för den generella mexikanska machista-mentaliteten inom området politik och makthavande, då båda mina intervjupersoner själva tog upp henne för att illustrera det rådande könskodade politiska klimatet. Även om de båda ansåg sig politiskt neutrala inför det stundande presidentvalet, och sade sig inte stödja något av partierna, tenderade de ändå att uttala sig kritiskt om inte bara Vázquez Mota som politiker, utan även som kvinna i den position hon nu befinner sig i. María, och till synes många andra, anser att hon spelat för mycket på det faktum att hon är just kvinna:

Många, många, många gör just nu narr av att hon [...] försöker uppnå en... En maktposition, som kvinna, och därför varandes känslig, därför hon själv vet att hon håller i en kampanj som säger ”jag är kvinna, och jag har detta, och jag är mer känslig [...]”.¹¹²

Själv menar Vázquez Mota att det faktum att hon är kvinna har hjälpt henne i processen och gett henne en fördel – kanske så pass att hon inte varit där hon är idag utan att ha varit kvinna – men betonar samtidigt att hennes tyngdpunkt ligger på att genom sin politiska agenda tjäna folket.¹¹³ Det faktum att hon är kvinna och presidentkandidat är dock tillräckligt för att väcka misstanke och tveksamhet hos mina intervjupersoner:

Men jag som kvinna säger ”denna kvinnan, för att bli president, måste vara korrupt, måste vara lögnare, måste vara det ena, måste vara det andra”, och jag litar inte på henne. Så, ja, till exempel... Men det är bara för att jag tänker ”åh, säkerligen för att ha kommit dit hon är nu måste hon ha gjort det ena, och hon måste ha gjort det andra [...]”.¹¹⁴

¹¹¹ The Global Gender Gap Report 2011, *World Economic Forum*, 2011, <http://www.uis.unesco.org/Library/Documents/global-gender-gap-report-education-2011-en.pdf>, s. 254.

¹¹² Intervjuperson María, 2012-05-19.

¹¹³ Romo, Rafael, In the land of machismo, woman aims for the presidency, *CNN U.S.*, 2012-02-23, http://articles.cnn.com/2012-02-23/americas/world_americas_mexico-josefina-vazquez-mota_1_ernesto-cordero-mexico-city-major-political-party?_s=PM:AMERICAS (hämtad 2012-04-01).

¹¹⁴ Intervjuperson María, 2012-05-19.

Men, alltså, på tal om henne specifikt så är det att först och främst att man inte röstar på henne eftersom hon är kvinna, liksom... Därför säger jag att det exemplet är väldigt bra, därför när jag pratade med en taxichaufför nyligen så var det det som han sa till oss, [...] att nej, hon var inte lämplig för en position av den storleken, eller hur? [...] Jag försäkrar dig om att det går att se tydligt, en av de sakerna som hon använder idag att om hon vinner så kommer det bli annorlunda att vara kvinna i Mexico. Alltså, därifrån syns det, alltså machismon i Mexico [...].¹¹⁵

De två förklarar sedan närmare varför de tvekar inför en kvinnlig president, en förklaring som säkerligen delas många andra skeptiker:

Hon har inte den starka karaktären för att leda ett land, om du förstår mig? [...] Statistiken indikerar att hon förlorar stöd, alltså att hon förlorar stöd och förlorar stöd. Och inte för att hon stödjer ett visst parti, men alltså, där syns även machismon mycket, och jag tänker likadant, jag är liksom influerad av machismon i den meningen att jag tror att hon inte är lämpad att styra landet.¹¹⁶

Jag anser att männen alltid kommer att vara bättre på att, att vara ledare för en grupp. Därför jag tror att de har lättare för att se saker med kyla, allvar... Att se allt som helhet [...]. De har mer, alltså, förmåga, och inte bara för en position i samhället, utan för att så fungerar deras hjärnor. Så kvinnorna känner att de inte är lämpliga för, eller tja, några av dem kan göra det, men de som kan göra det har mycket testosteron. Men jag tror att generellt sett har inte kvinnan tillräcklig förmåga för att förverkliga den aktiviteten tillfredsställande. [...] Men det är en machista-tanke från min sida, tror jag.¹¹⁷

Båda medger alltså att det är ett machista-tänkande som influerat deras resonering kring Vázquez Motas olämplighet som president. Ser vi tillbaka på de aspekter av machismo jag tagit upp kan vi konstatera att presidentrollen för en kvinna inte nödvändigtvis skulle innebära försummande av kvinnans viktigaste uppgift – att vara moder – men likväl ett fokus på arbetet, och i detta fall det kanske mest krävande arbetet i landet. Att tillsätta en kvinna och inte en man på den översta ledarposten i Mexico skulle dessutom sudda ut gränserna mellan de könsdikotomiska kategorierna det manliga ledarskapet och den kvinnliga passiviteten. Enligt machismo bedöms kvinnan alltså opassande för ledarpositioner på grund av hennes naturgivna egenskaper, eller bristerna på lämpliga desamma.

Ironiskt nog, på frågan om vad som behöver göras för att åstadkomma förändring i vad gäller machismo i dagens Mexico, svarar María att det som fordras är just kvinnor i ledande maktpositioner i samhället.¹¹⁸ Här uppstår ett moment 22; för att förändring ska ske behövs fler kvinnor vid makten, men hur kommer de förbi den rådande machismon som förhindrar

¹¹⁵ Intervjuperson Imelda, 2012-05-22.

¹¹⁶ Ibid.

¹¹⁷ Intervjuperson María, 2012-05-19.

¹¹⁸ Ibid.

dem från att komma dit, eller försöker få bort dem från ledande positioner – manliga områden – när de väl lyckats ta sig dit? Är det ens önskvärt för kvinnorna att bli en del av den rådande manliga jargongen i nuläget? Eller finns det för mycket som hindrar dem på vägen?

5. Slutsats

Machismon i Mexico är, som jag med Castañeda konstaterade i det inledande kapitlet om fenomenet, i högsta grad reell. Trots att dess specifika ursprung är okänt, och ingen av teorierna om dess uppkomst med säkerhet har kunnat bekräftas, vet vi nu att det rör sig om formandet av maskulinitet – den i Mexico hegemoniska maskuliniteten – och könsmaktsordningen som följer. Det som förespråkas är en överdriven, auktoritativ maskulinitet med betoning på stoltheten över att vara man och innehavare av traditionellt sett manliga attribut. I såväl den privata som i den offentliga sfären skapas könsroller och normer baserade på den uppsättning maskulinitetsstereotyper- och förväntningar machismo utgår ifrån, och trots att mannen står i centrum av denna process påverkas onekligen även den mexikanska kvinnan och hennes roll. Det kanske allra klaraste tecknet på detta är den (ned)värdering av det kvinnliga som per automatik sker inom denna ideologi baserad på en klar, essentialistisk könsdikotomi där mannen anses som det överlägsna, primära könet; följaktligen tillskrivs därmed kvinnan en underlägsen, sekundär roll. Detta, i sin tur, tar sig både emellertid negativa och positiva – samt begränsande och frigörande – uttryck för kvinnorna i Mexico, och det är just dessa jag undersökt med hjälp av både litterära, elektroniska och muntliga källor. Tack vare mina intervjupersoner har jag kunnat åstadkomma en mer personlig prägel i mitt arbete och min uppsats, och kunnat göra machismon mer levande genom att förena teori med konkreta upplevelser.

Genom generationer förs machismons mans- och kvinnoideal vidare, och från födseln formas individer mer eller mindre efter dessa. Machismon verkar nämligen i allra högsta grad leva och frodas i de mexikanska hemmen, även om den många gånger kanske gör så på ett omedvetet plan. Kvinnor lika väl som män – och kanske till och med till största del som huvudansvariga för uppfostran – står för utlärandet av vad som är acceptabelt för respektive kön i beteende, känslouttryck och frihet. Vad gäller rollerna inom hushållet råder ingen tvekan om att mannen är det auktoritativa överhuvudet av familjen. Det är också han som beslutar kring ”sina” kvinnors rörelsefrihet och aktiviteter, eftersom hans maskulinitet är beroende av familjens – kvinnornas – heder, det vill säga vad kvinnorna ägnar sig åt utanför hemmet. Att beskydda kvinnorna är alltså en av hans viktigaste uppgifter. Kvinnan, å sin

sida – med sin påstått naturgivna moderliga, omhändertagande instinkt – är ansvarig för att osjälviskt nära och ta hand om sin familj och sitt hem före sig själv, och att vara ständigt tillgänglig för dessa. Machismo och marianismo flätas ihop i det avseendet att kvinnan anses uppnå sitt ultimata tillstånd som kvinna först då hon blivit moder, då hon med Castañedas ord fått något som bara en man kan ge henne. Moderskapet blir alltså det viktigaste medlet för henne att uppnå kvinnlighet. Detta är också något de mexikanska kvinnorna betonar som oerhört positivt: den naturliga, viktiga och stärkande roll en kvinna fyller som moder, och den respekt densamma inger. Av denna anledning håller kvinnan ofta hårt fast vid denna roll eftersom den många gånger är det enda som ger henne respekt i samhället. Jag tog även upp våld som en relevant del i den privata sfären, då det könsrelaterade våldet fortfarande är oerhört vanligt förekommande i Mexico. I frågan råder emellertid delade meningar kring ifall det är just machismo som triggar våldet eller ej. Är det manligt enligt machismo att utöva makt genom våld, eller omanligt då det går emot normen att skydda kvinnan? Jag kan – med hjälp av mina intervjupersoner – endast anta att machismens förespråkande av manlig makt, om än bara i vissa fall, säkerligen fortfarande används på sina håll för att rättfärdiga våld mot kvinnor.

Återgår vi till frågan om kontroll har jag konstaterat att mannen alltid har det sista ordet, och att kvinnan därmed inget att säga till om gällande de beslut han tar eller den övervakning under vilken han håller henne de gånger hon befinner sig i offentligheten. Denna protektionism må låta som en frihetsinskränkning, men är för många mexikanska kvinnor en positiv aspekt av machismo; genom denna typ av kontroll visar mannen att han bryr sig om sin kvinna och anser henne värd att skydda. En av de specifika egenskaper hos kvinnan som man vill skydda är just hennes oskuld, vilket visar på traditionella – religiöst betonade och därmed marianismo-genomsyrade – stereotyper om kvinnors sexualitet som oren och onaturlig. Den roll hon fyller inom sexualitetsaspekten är som motpol till den sexuellt aktive mannen: passiv, och utan en egen sexuell vilja förutom i fortplantningssyfte. Följaktligen begränsas hon i vad som anses acceptabelt för en kvinnas sexuella uttryck.

Kvinnan deltar numera i den offentliga – och förut exklusivt manliga – sfären i stor utsträckning. När hon gör detta sker det emellertid på männens villkor; hon får räkna med sexuella trakasserier i form av kommentarer och ”tafsande”, med ursäkten att ”sådan är mannen”. Dessa patriarkaliska maktstrukturer återfinns i samhällets olika maktskikt och institutioner. Skulle kvinnan anmäla ett fall av det nyss nämnda, så skulle hon med stor sannolikhet ej bli betrodd alternativt själv bli beskylld för det som skett. Mannens överlägsenhet som norm gör att kvinnan skuldbeläggs, och då makten innehas av en

majoritet av män blir denna jargong svår att bryta. Ett överskattande av mannen och hans förmågor påträffas dessutom inom arbetslivet, där män såväl som kvinnor tenderar att föredra män framför kvinnor oavsett vilket arbete det rör sig om. Detta, parallellt med de trakasserier en kvinna tvingas utstå om hon beger sig in i ett traditionellt ”manligt” jobb, visar på att den offentliga sfären fortfarande till viss del är manligt kodad. Med den kvinnliga presidentkandidaten illustrerade jag även ett klart exempel på hur detta mönster likaså präglar politiken och makthavandet i samhället; kvinnor i ledande poster blir ofta misstrodda och mötta med skepsis. Machismo säger att mannens roll är den som ledare, och att kvinnan är naturligt mindre lämplig för ledarskap. Följaktligen vore det inte ologiskt att tänka sig att kvinnor skulle tveka inför att försöka uppnå dessa positioner, vilket minskar deras inflytande i samhället.

Sammanfattningsvis kan vi alltså konstatera att machismo påverkar och begränsar kvinnors liv, rättigheter och friheter negativt på flera olika plan i hem och offentlighet. Men inte alla dess beståndsdelar har sådan verkan; vore det inte för att även positiva och för kvinnor gynnsamma sidor gick att finna, skulle kvinnorna förmodligen inte fortsätta föra ideologin vidare. Dessutom verkar det, enligt mina intervjupersoner, som att machismon nu är mindre och kvinnodiskriminerande än någonsin. De talar om en *machismo light*; det är alltså nu enligt dem lättare än någonsin att vara kvinna i Mexico, och aldrig har det funnits så lite att klaga på. Håller de männe på att bevittna en förändring av machismo?

6. Slutdiskussion – machismo i förändring?

Machismo har inte alltid sett likadan ut, varken i Mexico eller i Latinamerika generellt. Mycket tyder på att machismo går igenom en moderniseringsprocess parallellt med utvecklingen av det mexikanska samhället. De två mexikanska kvinnor jag tagit hjälp av beskriver dagens machismo som *light*, innebärande att kvinnorna nu åtnjuter fler rättigheter och friheter än de tidigare gjort. För någon som inte växt upp i ett land präglat av just machismo kan detta te sig som ett förvånande uttalande, då kvinnors liv och rättigheter som konstaterats fortfarande i stor utsträckning begränsas på grund av den. Oklart är ifall den förändring som verkar ha skett beror på att machismon skiftat i betydelse eller om den helt enkelt förlorat mark. I vilket fall får den dock betraktas som positiv utifrån de mexikanska kvinnornas – och det mexikanska samhällets – perspektiv. Båda kvinnorna ställde sig intressant nog ytterst skeptiska till feminism som ideologi; deras uppfattning var att feminismen nu gått över till att vilja diskriminera mannen liksom machismo tenderar att diskriminera kvinnan, samt att feminismen vill göra

kvinnan till likadan som mannen och ta över allt det mannen i nuläget har. De ville alltså inte identifiera sig med feminismen. Kanske är det emellertid just en omfattande feministisk rörelse som behövs i landet, inte för att nödvändigtvis göra sig av med machismo helt – vilket mina intervjupersoner inte heller tror någonsin kommer att hända – utan för att förstärka kvinnors position i samhället. För att förändra synen hos båda könen på kvinnor som olämpliga för maktpositioner för att stärka dem och besätta fler maktpositioner med kvinnor som kan ta tillbaka de grundläggande fri- och rättigheter som ännu i machisms namn berövas kvinnorna i Mexico, något som i nuläget inte verkar vara i de styrande männens intresse.

Referenser

Litteratur

- Basham, Richard, Machismo, *Frontiers: A Journal of Women's Studies*, vol. 1, no. 2, 1976.
- Castañeda, Marina, El lenguaje del machismo, *El Norte*, no. 12, 19 maj 2002.
- Castañeda, Marina, *El machismo invisible*, Grijalbo, México, 2002.
- Chant, Sylvia & Craske, Nikki, *Gender in Latin America*, Latin American Bureau, London, 2003.
- Connell, Raewyn, *Maskuliniteter*, 2:a uppl, Daidalos, Göteborg, 2008.
- Gilmore, David D., *Hacerse hombre: concepciones culturales de la masculinidad*, Ediciones Paidós Ibérica, Barcelona, 1994. I Castañeda, 2002b.
- Gutmann, C Matthew, *The Meanings of Macho: Being a Man in Mexico City*, University of California Press, Los Angeles, 1996.
- Haywood, Chris & Mac an Ghaill, Máirtín, *Men and masculinities: theory, research and social practice*, Open University Press, Buckingham, 2003.
- Ekholm, Tanja, *Kan machismo likställas med manlighet i Mexico? – En studie om mexikanska genusrelationer*, magisteruppsats i kulturanthropologi, Institutionen för etnologi och kulturanthropologi, Uppsala Universitet, VT 2004.
- Johansson, Anna, *La mujer sufrida - the suffering woman: narratives on femininity among women in a Nicaraguan barrio*, Diss. Göteborg, Univ., Göteborg, 1999.
- Klapp, Orrin, Mexican Social Types, *American Journal of Sociology*, no. 69 (January 1964).
- Kulis, Stephen, Marsiglia, Flavio Francisco, Lingard, Erin Chase, Nieri, Tanya, Nagoshi, Julieann, Gender identity and substance use among students in two high schools in Monterrey, Mexico, *Drug and Alcohol Dependence* 95, *Southwest Interdisciplinary Research Center, Arizona State University*, 2008.
- Lancaster, Roger N., *Life is hard: machismo, danger, and the intimacy of power in Nicaragua*, University of California Press, Berkeley, 1992, s. 236, 244.
- Mirandé, Alfredo, *Hombres y machos: masculinity and latino culture*, Westview, Boulder, Col., 1997.
- Ramírez, Santiago, *El mexicano: psicología de sus motivaciones*, Mexico, Grijalbo, 1977.
- Ramos, Samuel, *El perfil del hombre y la cultura en México*, Mexico, Planeta, 2001.
- Rivas, Luis A., Marianismo, *Encyclopedia of Counseling*, Sage Reference, Ed. Thousand Oaks, California, 4 maj 2012.

Sjöwall, Johanna, Mänskliga rättigheter i Latinamerika. I Spång, Mikael (red.), *Mänskliga rättigheter: ett ofullbordat uppdrag*, 1:a uppl., Liber, Malmö, 2009.

Stevens, Evelyn P., Machismo and Marianismo, *Society (New Brunswick)*, vol. 10, no. 6 (1973).

Elektroniska källor:

Castañeda, Marina, Mexico's Machismo Machine, *Project Syndicate*, 18 oktober 2002, <http://www.project-syndicate.org/commentary/mexico-s-machismo-machine> (hämtad 2012-03-26).

Encyclopaedia Britannica, <http://www.britannica.com/EBchecked/topic/1381820/machismo> (hämtad 2012-04-20).

McGirk, Jan, Mexico's metro keeps women safe from roving hands, *The Independent*, 2000-07-22, <http://www.independent.co.uk/news/world/americas/mexicos-metro-keeps-women-safe-from-roving-hands-707572.html> (hämtad 2012-05-26).

Romo, Rafael, In the land of machismo, woman aims for the presidency, *CNN U.S.*, 2012-02-23, http://articles.cnn.com/2012-02-23/americas/world_americas_mexico-josefina-vazquez-mota_1_ernesto-cordero-mexico-city-major-political-party?_s=PM:AMERICAS (hämtad 2012-04-01).

Muntliga källor:

Intervjuperson Imelda, intervju via Skype, 2012-05-22.

Intervjuperson María, intervju via Skype, 2012-05-19.

Övrigt referensmaterial:

¡Atrévete! (Hollaback!), <http://mexicodf.ihollaback.org/> (hämtad 2012-05-13).

Barker-Aguilar, Alicia, Contreras, Carmen & Pick, Susan, *Violence against Women in Mexico: Conceptualization and Program Application*, New York Academy of Sciences, 2006.

Folch-Lynn, Evelyn; Macorra, Luis & Schearer, Bruce, Focus Group and Survey Research on Family Planning in Mexico, *Studies in Family Planning*, vol. 12, no. 12, 1989.

The Global Gender Gap Report 2011, *World Economic Forum*, 2011, <http://www.uis.unesco.org/Library/Documents/global-gender-gap-report-education-2011-en.pdf>.

INEGI & El Consejo Nacional de la Población, *Reforma*, 19 mars 2001.

Instituto Nacional de Estadística Geografía e Informática, *Encuesta Nacional Sobre la Dinámica de las Relaciones en los Hogares*, Mexico, 2003.

Ryen, Anne, *Kvalitativ intervju: från vetenskapsteori till fältstudier*, 1:a uppl., Liber ekonomi, Malmö, 2004.

Szasz, Ivonne, *Los Hombres y la Sexualidad: Aportes de la Perspectiva Feminista y los Primeros Acercamientos a su Estudio en México*, i Lerner, Susana, *Varones, Sexualidad y Reproducción*, El Colegio de México, Mexico City, 1998.

United Nations Statistics Division, *Women's wages relative to men's*, table 5e, december 2011.